

Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçunun Anayasallığı

Die Verfassungsmäßigkeit der Straftat der öffentlichen Verbreitung irreführender Information

Doç. Dr. Tevfik Sönmez KÜÇÜK*

ÖZ

Çoğulcu demokratik sistemin tesis edilmesinde ifade özgürlüğünün oynadığı rol inkâr edilemez. Söz konusu özgürlük, alternatif bilgi kaynaklarına erişimin önünü açarak kamuoyunun bilgi edinme hakkına hizmet eder. Ancak, bu noktada, Türk hukukunda, 12.10.2022 tarih, 7418 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile "Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu" (TCK md. 217/A) ihdas edilmiştir. Adı geçen norm, ifade özgürlüğünü sınırlandırmış ve uygulamada bu durum, birçok hukuki tartışmayı beraberinde getirmiştir. İşte, anılan çalışmada, ifade özgürlüğüne ilişkin sınırlamanın anayasallığı; kanunla öngörülme, meşru amaca yönelme, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma, sınırlama konusunda zorlayıcı toplumsal ihtiyaç ve ölçülülük ilkesi (sınırlamanın yol açacağı "caydırıcı etki" ve anonim kalma hakkı üzerindeki etkisi) bakımından Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi içtihatları gözetilerek ayrıntılı olarak analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Halkı yanıltıcı bilgi, dezenformasyon, kanunla sınırlama, meşru amaç, demokratik toplum düzeninin gerekleri*

* Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, tevfik.kucuk@yeditepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3876-9985.

Constitutionality of the Crime of Publicly Disseminating Information Misleading the Public

ABSTRACT

The pivotal role that freedom of expression plays in the establishment of a pluralistic democratic system is undeniable. The mentioned freedom serves society's right to information by facilitating access to alternative sources of information. However, at this point, the crime of "publicly disseminating information misleading the public" (Turkish Penal Code art. 217/A) has been established in Turkish law through Article 29 of Law No. 7418, dated 12.10.2022. The article in question imposed restrictions on freedom of expression, leading to numerous legal debates in practice. In this study, the constitutionality of the limitation on freedom of expression will be analyzed in detail. This analysis will consider whether the limitation is prescribed by law, pursues a legitimate purpose, is compliant with the requirements of the democratic order of society, and satisfies the compelling social need for restriction. Additionally, the principle of proportionality, including the "chilling effect" caused by the limitation and its impact on the right to remain anonymous, will be examined. This analysis will take into account the decisions made by both the Turkish Constitutional Court and the European Court of Human Rights.

Keywords: *Information misleading the public, disinformation, restricting by law, legitimate purpose, the requirements of the democratic order of society*

GİRİŞ

Türkiye'de anayasa hukuku alanında yaşanan sorunlar her daim güncelliğini korumuş; geniş halk kitlelerinin hep ilgisini çekmiştir. Bu bağlamda demokrasinin işleyişi için yaşamsal değerde olan ifade özgürlüğünün, bir suç ihdas edilerek sınırlandırılması, yani "düşünce suçu" kavramı bu hukuki tartışmaların merkezinde olmuştur. Türk hukukunda, bahse konu anayasal tartışmaların gölgesinde, sosyal

medyadan ve internetten haber ve fikir paylaşımları yakından ilgilendiren önemli bir yasa değişikliği yapılmıştır. 13.10.2022 tarih ve 7418 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na (TCK) 217/A maddesi eklenmiş ve "Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" suçu oluşturulmuştur.¹ Madde metni şu şekildedir:

"Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma

Madde 217/A- (Ek:13/10/2022-7418/29 md.)

(1) Sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilgiyi, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

(2) Fail, suçu gerçek kimliğini gizleyerek veya bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlemesi hâlinde, birinci fıkraya göre verilen ceza yarı oranında artırılır."

Söz konusu hükmün kabul edilmesi ile ifade ve basın özgürlüğünün Anayasa'ya aykırı olarak sınırlandırıldığına ilişkin görüşler ortaya atılmış ve bu cezalandırıcı hükmün otosansüre neden olabileceği eleştirisi yapılmıştır.² Oysa çoğulcu demokratik yaşamın temelini oluşturan ifade özgürlüğü; kişinin, haber ve bilgilere, başkalarının düşüncelerine serbestçe ulaşabilmesi, görüşleri nedeniyle kınanmaması, fikirlerini tek başına veya toplu olarak ileri sürülebilmesi ve yayabilmesi anlamını taşır. Toplumsal ve siyasal açıdan çoğulcu bir demokratik ortamın tesis edilebilmesi, çoğunluğa muhalif olanlar dâhil olmak üzere her türlü düşüncenin barışçıl olarak ortaya konulmasına bağlıdır.³ Nitekim İHAM (İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi) da anılan özgürlüğün, çoğulcu demokratik toplumun en önemli ilkelerinden ve

---

¹ Basın Kanunlarında ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 7418, Kabul Tarihi: 13.10.2022, Resmi Gazete Tarih/Sayı: 18.10.2022/31987. Söz konusu kanunun tam metnine ulaşmak için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/10/20221018-1.htm>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

² Türk Anayasa Mahkemesi aksi görüştedir. Bkz. AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189.

³ AYM, Tansel Çölaşan Başvurusu, 2014/6128, 7.7.2015, § 35.

toplumun ilerlemesinin temel koşullarından biri olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme'ye göre ifade özgürlüğü, yalnızca toplumun çoğunluğu tarafından benimsenen, saldırgan olmayan, zararsız görüşler için değil, ayrıca çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gereği olarak şok edici, sarsıcı ve rahatsız edici görüşler açısından da geçerlidir. İfade hürriyetine ilişkin sınırlamalar dar bir yoruma tabi tutulmalı; mutlaka ikna edici gerekçelere dayanmalıdır.⁴ Bu özgürlüğün, kişilerin kendilerini ve çevrelerini tanımlamaları, başkalarıyla olan ilişkilerinin kapsamını belirleyebilmeleri adına gerekli olan bir değer olduğu unutulmamalıdır.⁵ Ayrıca, İHAM, İHAS (İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi) md. 10'da basın özgürlüğünden söz edilmese de ifade özgürlüğünün kullanılması bakımından basına özel bir statü tanıyan bir dizi ilke ve kural geliştirmiştir. Mahkeme, basının İHAS md. 10'da ifade edilen ilkeler için ayrı bir anlam taşıdığını, özellikle toplumsal konular hakkındaki bilgi ve haberleri açıklamanın basının en önemli görevi olduğunu, halkın bu bilgi ve görüşlere ulaşma hakkının bulunduğunu vurgulamıştır.⁶

Görüldüğü üzere ifade ve basın özgürlüğünün güvence altında olmadığı bir atmosferde çoğulcu demokratik bir rejimden bahsedilemez. Hiç şüphesiz bu husus, teknolojinin gelişmesi ile geniş halk kitleleri tarafından erişilebilirliği her geçen gün artan internetin ve sosyal medya platformlarının düzenlenemeyeceği, bu dijital alanlarda yapılan dezenformasyon ile mücadele edilemeyeceği anlamına gelmez. Fakat bu mücadelenin hukuka uygun bir şekilde yürütülmesi gerektiğinin altı çizilmelidir. Zira aksi yönde öne sürülecek bir düşünce, önemli hak ihlallerini beraberine getirebilir. Öyle ki, Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın Raporu'na göre Ekim 2022-Nisan 2024 arasında 40 gazeteciye toplam 46 soruşturma açılmış, 10 gazeteci ile ilgili gözaltı kararı alınmış, 4 gazeteci tutuklanmıştır.⁷ Tek başına bu örnek bile aslında basın hürriyetinin uygulamada nasıl ihlal edilebileceğini

⁴ İHAM, Handyside v. Birleşik Krallık, 5493/72, 7.12.1976, § 49.

⁵ AYM, Emin Aydın Başvurusu, 2013/2602, 23.1.2014, § 41.

⁶ İHAM, Lingens v. Avusturya, 9815/82, 8.7.1986, § 41.

⁷ <https://tgs.org.tr/tgs-basin-ozgurlugu-raporu-2023-2024/>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

göstermektedir. Bu nedenle, çalışmada, İHAM ve Türk Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde TCK md. 217/A'nın öngörülebilir bir hüküm olup olmadığı, meşru bir amaca yönelip yönelmediği ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu anayasal açıdan analiz edilecektir.

1. KANUNLA SINIRLAMA

Sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile alakalı gerçeğe aykırı bir bilgiyi, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan kimseye hapis cezası verilmesini düzenleyen TCK md. 217/A, düşünce ve bilginin yayılmasını önlemesi nedeniyle ifade hürriyetine bir müdahale teşkil eder. Türk hukukunda hak ve özgürlükleri sınırlayan bir düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmaması ise belli ölçütlere uyulmasına bağlıdır. Bu aşamada Anayasa'nın 13. maddesi önem taşır. Buna göre hak ve özgürlükler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere dayanılarak ancak kanunla sınırlandırılabilir. Sözü edilen sınırlamalar, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Anayasa'nın 13. maddesi incelendiğinde, bir temel hak ve hürriyetin, ancak "kanunla" sınırlandırılabilmesi görülür. Kanunla sınırlandırma ölçütü öncelikle Meclis tarafından kanun yapma usulüne uyularak kabul edilen şekli bir kanunun varlığını gerekli kılar.⁸ Fakat

---

⁸ AYM, Tuğba Arslan Başvurusu [GK], 2014/256, 25.6.2014, § 96. Fakat İHAM'ın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması konusundaki bakış açısı Anayasa Mahkemesi'nden farklıdır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahalenin İHAS kapsamında hukuka uygun kabul edilebilmesi, öncelikle müdahalenin "hukuken öngörülmüş olması" koşuluna bağlıdır. İHAM, "hukukun öngördüğü" ifadesindeki "hukuk" kelimesinin sadece kanunu değil, aynı zamanda yazılı olmayan hukuku da kapsadığını belirtmektedir. Bu sebeple, İHAM'a göre başvuru konusunu oluşturan müdahalenin pozitif norma dayanmayıp "common law"ın bir ürünü olmasının Mahkeme açısından bir önemi yoktur. Zira Mahkeme'ye göre "common law" tarafından öngörülmüş olan bir yasağı, mevzuat biçiminde düzenlenmediğini ileri sürerek hukukun tanımadığı bir yasak olarak

kanunun şekli varlığı, kanunilik şartının gerçekleştiğinin kabulü için yeterli olmayıp kanunun içeriğinin de belirli bir nitelikte olması gerekir.⁹ Bu çerçevede kanunilik ölçütü, temel hak ve özgürlüğü sınırlandıran hükmün erişilebilir ve öngörülebilir olmasını sağlayan belirlilik ilkesinin teminat altına alınması ile gerçekleşir.¹⁰ Belirlilik ilkesi, hükmün keyfi yorum yapılmasını sağlayacak içerikte olmamasını şart koşar. Temel hak ve özgürlüğü sınırlandıran normun, içerik, amaç ve kapsam açısından açık ve anlaşılır olması gerekir. Hak ve özgürlükleri sınırlandırılanlar, ihdas edilen düzenleme ile hukuki statülerinin nasıl değiştiğini bir duraksamaya mahal vermeyecek şekilde açıkça anlayabilmelidirler. Bir yasal düzenlemede hangi davranış ya da olgulara hangi hukuki sonuçların bağlandığı ve kamusal makamların müdahale yetkilerinin kapsamı belli bir kesinlikte açıklanmalıdır.¹¹ Temel hak ve özgürlükleri

---

nitelendirmek, Sözleşme'yi hazırlayanların amacına aykırıdır. Kaldı ki, bu husus, İHAS'a taraf olan bir "common law" devletini, İHAS'ın 10. maddesinin 2. fıkrasında yer alan güvencelerden yoksun bırakacak ve hukuk sistemini önemli bir ölçüde sarsabilecektir. İHAM, *The Sunday Times v. Birleşik Krallık*, 6538/74, 26.4.1979, § 47; A. Şeref Gözübüyük, Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Turhan Kitabevi, 10. Bası, Ankara, 2013, § 670, s. 376.

⁹ AYM, Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. Başvurusu [GK], 2014/19270, 11.7.2019, § 37.

¹⁰ AYM, Hamit Yakut Başvurusu [GK], 2014/6548, 10.6.2021, § 78.

¹¹ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 17. Türk hukukunda temel hak ve özgürlükleri sınırlayan şekli anlamda kanunun, kanunilik ilkesine uygun bir düzenleme olarak değerlendirilmesinin, hukuk güvenliği ilkesini ihlal etmeyecek bir şekilde formüle edilmesine bağlı olduğu savunulmuştur. Bu süreçte iki temel özellik ön plana çıkar. Birincisi, kanunla getirilecek sınırlama, ileride tesis edilecek düzenleyici işlemler için yeterli ölçüde somut bir nitelik taşımalıdır. Burada amaçlanan, düzenleyici işlemle kanunda öngörülme-yen yeni bir sınırlamanın kabul edilmesinin önüne geçebilmektir. İkincisi, bu düzenleme, uygulayıcısının şahsi fikir ve yorumuyla değişmeyecek açıklık ve kesinlikle kaleme alınmalıdır. Oktay Uygun, *1982 Anayasası'nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi*, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 92. Kanunilik ilkesi uyarınca Anayasa'daki soyut ifadeler kanunlara aynen aktarılmamalı; temel hak ve hürriyetleri sınırlayıcı mahiyetteki kavramlar, anayasal düzenlemelere kıyasla daha açık ve somut

sınırlandıran kanunların bu özelliklere sahip olması, hukuk devleti ilkesinin bir ögesi olan hukuki güvenlik ilkesinin de bir gereğidir. Zira söz konusu ilke, düzenlemelerin öngörülebilir nitelikte olmasını; kişilerin, devletin bütün eylem ve işlemlerine karşı güven duyabilmelerini ve devletin bir kural koyarken vatandaşların güven duygusunu zedelemekten kaçınmasını gerektirir.¹²

İHAM'ın da Türk Anayasa Mahkemesi ile benzer bir görüşte olduğu ifade edilmelidir. Mahkeme'ye göre "hukuken öngörülebilir olma" kavramı, müdahalenin hukuki temelini teşkil eden normun

---

şekilde oluşturulmalıdırlar. Bülent Tanör, Necmi Yüzbaşıoğlu, 1982 *Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, Beta Basım Yayım, 20. Bası, İstanbul, 2020, s. 159.

- ¹² AYM, 20.5.2010, E. 2009/51, K. 2010/73; AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 17. Kanunun konusunu suç ve ceza teşkil ettiğinde, suç ve cezaya ilişkin ifadelerin açık ve kesin olması ayrı bir önem taşır. Zira bu hâlde, kişi hürriyetine ağır bir müdahale oluşur. Yaptırımın ağırlığı sebebiyle ceza hükmünün açık, tereddüde yer vermeyecek şekilde düzenlenmesi şarttır. Bu durum, 1982 Anayasası'nın 38. maddesinde düzenlenen "Kanunsuz suç ve ceza olmaz" ilkesinin de bir gereğidir. AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Hasan Tahsin Gökcan'ın Karşı Oyu, § 7.]. Anayasa Mahkemesi bu konu hakkında şu tespitlerde bulunmuştur: "Kamu otoritesinin ve bunun bir sonucu olan ceza verme yetkisinin keyfi ve hukuk dışı amaçlarla kullanılmasının önlenmesi, kanunilik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabilir. Bu doğrultuda, kamu otoritesini temsil eden yasama, yürütme ve yargı erklerinin, bu ilkeye saygılı hareket etmeleri; suç ve cezalara ilişkin kanuni düzenlemelerin sınırlarının, yasama organı tarafından belirgin bir şekilde çizilmesi, ... ceza hukukunu uygulamakla görevli yargı organının da kanunlarda belirlenen suç ve cezaların kapsamını yorum yoluyla genişletmemesi gerekir.". AYM, Karlıs A.Ş. Başvurusu, 2013/849, 15.4.2014, § 33. Suç ve cezaların kanunla düzenlenmesi konusunda öne sürülen nedenler için bkz. Güçlü Akyürek, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Üzerine Düşünceler (TCK m.217/A)", *MEFHFD*, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2022, s. 208-209. Hakka yönelik sınırlama, ceza yaptırımı niteliğini taşımaktaysa, "hukuken öngörülme" şartının yanı sıra, Sözleşme'nin 7. maddesinin de dikkate alınması gerekir. Gözübüyük, Gölcüklü, *Avrupa...*, § 669, s. 376.

erişilebilir ve öngörülebilir olması anlamına gelir.¹³ İHAM'ın yerleşik içtihatları gereğince hüküm, yurttaşların davranışlarını düzenlemelerine imkân verecek açıklıkta formüle edilmediği sürece öngörülebilirlik koşulunun gerçekleştiği iddiasında bulunulamaz. Vatandaş, (gerekirse bir uzman tavsiyesinden sonra) makul bir dereceye kadar hareketlerinin yol açacağı muhtemel sonuçları kavrayabilmelidir. Fakat bu sonuçların mutlak bir kesinlikle öngörülebilir olması şart değildir. Ayrıca, deneyimler bu tür bir kesinliğin gerçekleşme ihtimalinin gerçekçi olmadığını da gösterir. Her ne kadar hukuk kuralının açık ve kesin olması istenilen bir durum olsa da bu husus, değişen şartlara uygun yorum yapılmasını önleyebilir. Bu nedenle, İHAM'ın işaret ettiği üzere günümüzde kaçınılmaz şekilde birçok norm, az ya da çok belirsiz terimlerle ifade edilmek durumundadır.¹⁴ Nitekim Mahkeme, başka bir kararında, kuralın, başvurucunun suçu işlediği anda ulusal ve uluslararası hukuk tarafından davranışlarını yönlendirebilecek ve keyfiliği engelleyebilecek ölçüde açık olması hâlinde öngörülebilir olacağına hükmetmiştir.¹⁵ Şayet somut olayda yurttaşlar, hangi hareketlerinin yasaklandığını, hangilerine izin verildiğini açık olarak bilemezlerse, hukuka uygun davranma olanağını kaybedecekleri için¹⁶ temel hakkı sınırlandıran normun asgari düzeyde anlaşılabilir olması beklenir. İHAM'a göre müdahalenin İHAS'a uygunluğu, "hukuken öngörülebilir olma" koşuluna bağlı olup müdahalenin hukuken

---

¹³ İHAM, Rotaru v. Romanya, 28341/95, 4.5.2000, § 52. Ayrıca, Federal Alman anayasa hukukunda geçerli olan "Wesentlichkeitstheorie (theory of essentialness)" gereğince de kanun koyucu, düzenleme yapılan alanın "esaslı" noktalarını hükme bağlamalı ve yürütme organına herhangi bir takdir yetkisi bırakmamalıdır. BVerfGE 83, 130, 27.11.1990, § 38. Federal Alman Anayasa Mahkemesi'ne göre yasama organına tanınmış olan düzenleme yapma yükümlülüğü sayesinde siyasal muhalefet, ilgililer ve kamuoyu, kanunun oluşum sürecinde görüşlerini aktararak yasama sürecine katkı sunabilirler. BVerfGE 95, 267, 8.4.1997, § 157.

¹⁴ İHAM, The Sunday Times v. Birleşik Krallık, § 49.

¹⁵ İHAM, Žaja v. Hırvatistan, 37462/09, 4.1.2017, § 93.

¹⁶ Bart Van der Sloot, "The Quality of Law: How the European Court of Human Rights gradually became a European Constitutional Court for privacy cases", *JIPITEC*, Volume 11, Issue 2, 2020, § 14, s. 164.

öngörülebilir olmadığı sonucuna ulaşırsa, “meşru amaç” ve “demokratik bir toplumda gereklilik” ölçütleri açısından bir incelemeye gerek kalmaz.¹⁷

Bu açıklamalar doğrultusunda TCK md. 217/A tahlil edildiğinde, anılan düzenlemenin öngörülebilirlik açısından eleştiriye açık olduğu öne sürülebilir. Kanun metnine göre öncelikle ortada gerçeğe aykırı olan bir bilgi bulunmalıdır.¹⁸ Anayasa Mahkemesi, gerçeğe aykırı bilgi

---

¹⁷ İHAM, Hasan ve Chaush v. Bulgaristan, 30985/96, 26.10.2000, § 88.

¹⁸ Madde başlığında, “Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” ifadeleri yer almaktayken, madde metninde “gerçeğe aykırı bilgi” ibaresinin kullanıldığı fark edilir. Ancak, yanıltıcı bilgi ve gerçeğe aykırı bilgi kavramları eş anlamlı değildir. Yanıltıcı nitelikte olan bir bilgi, gerçeğe aykırı olmayabilir. Bu kavramların nasıl ayrıştıkları öğretide şu şekilde açıklanmıştır: Örneğin bir terör saldırısı sonrasında henüz yakalanamamış fail hakkında sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle kamu barışını bozacak biçimde, anılan failin hâlâ tehlike arz ettiği ve yeni saldırılar yapabileceği şeklinde haber yapılarak yanıltıcı bilgi verilebilir. Bu durumda failin yakalanamadığı gerçektir, fakat bu aşamada verilen diğer bilgiler yanıltıcı mahiyettedir. Böylece, belli bir olgusal temele dayanan bu bilgilerin gerçeğe aykırı oldukları ortaya konulmadığı müddetçe bu bilgileri yayan kişinin TCK md. 217/A’da düzenlenen suçu işlediği öne sürülemez. Murat Balcı, Kerim Çakır, “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)”, *AndHD*, Cilt 9, Sayı 1, Ocak 2023, s. 7-8. Sahte haber (fake news) ile gerçeğe aykırı haber ya da bilgi kavramlarının ayrıştığı da öğretide iddia edilmiştir. Buna göre sahte haber, gerçeğe aykırı bilgileri içeren haberin kasten üretilmesi anlamını taşımaktayken, gerçeğe aykırı haber veya bilgi açısından önem taşıyan husus, paylaşılan bilginin doğru olmamasıdır. Diğer bir ifade ile gerçeğe aykırı bilginin kasıtlı olarak üretilmesine gerek yoktur. Chih-Chien Wang, “Fake News and Related Concepts: Definitions and Recent Research Development”, *Contemporary Management Research*, Volume 16, Issue 3, 2020, s. 149. Ne var ki, bu husus, suçun oluşabilmesi için bilginin gerçeğe aykırı olduğunun bilinmesi gerekliliğini değiştirmez. Ayrıca, gerçeğe aykırı haber kavramı, editoryal hatalardan kaynaklı bilgi ve haberlerden ayrılmalıdır. Alessio Sardo, “Categories, Balancing, and Fake News: The Jurisprudence of the European Court of Human Rights”, *Canadian Journal of Law & Jurisprudence*, Volume 33, Issue 2, August 2020, s. 451. Basın mensuplarınca kasten yapılmamış yazım veya dilbilgisi hataları,

hakkında yaptığı değerlendirmede, haber veya makalede yer alan ifadelerin olgusal açıdan bir temele dayanıp dayanmadığı hususunu ve uyuşmazlık konusu açıklamaların somut unsurlarla yeterli ölçüde desteklenip desteklenmediğini göz önünde tutar.¹⁹ Basın özgürlüğü kapsamında gerçekleştirilen incelemede basının bir olgunun doğruluğunu ispat eden savcı gibi davranması beklenmez. Haberin oluşturulması sürecinde basının somut gerçeklik araştırması yapması söz konusu olmayıp araştırma yükümlülüğü, yayının yapıldığı andaki olayın ortaya çıkma şekline (görünüşte gerçeklik) uygun olmalıdır.²⁰ Burada kastedilen, olgusal temele dayanan gerçeklik olup değer yargılarını içeren görüş açıklamalarının kanıtlanması mümkün olmadığı

İHAS'ın sağladığı hukuki güvenceden faydalanır. Viktoria Mazur, Archil Chocia, "Definition and Regulation as an Effective Measure to Fight Fake News in the European Union", *European Studies*, Volume 9, Issue 1, 2022, s. 25. Nihayet, sansasyonel ve eğlence amaçlı hikâyeler kurgulayan web siteleri ya da güncel toplumsal sorunları hiciv yaparak ileten haberler, "gerçeğe aykırı bilgi" olarak nitelendirilemez. Sardo, "Categories, Balancing, and Fake News...", s. 451-452. Fakat söz konusu bilgi ve haberlerin sanki gerçekmiş gibi kamuoyuna sunulması hâli saklıdır. Mazur, Chocia, "Definition and Regulation...", s. 25.

¹⁹ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 18.

²⁰ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 19; AYM, Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. Başvurusu (2) [GK], 2016/12313, 26.12.2019, § 52. İHAM ise söylentilere dayanan haberlerin doğru olduğunun her yönüyle kanıtlanmasının başvuruçudan istenemeyeceği görüşündedir. Mahkeme, her haber ve bilgi için aranan doğruluk şartını makul olmayan bir talep olarak nitelendirir. İHAM, Thorgeir Thorgeirson v. İzlanda, 13778/88, 25.6.1992, § 65. Basının yalnızca kanıtlanmış haber veya bilgileri iletme yükümlülüğüne tabi olduğunun kabul edilmesi durumunda neredeyse hiçbir haber ve bilginin yayımlanamayacağı, haber alma hakkının işlevini uygulamada kaybedeceği unutulmamalıdır. Sadece inkâr edilemez gerçeklerin dile getirilmesine izin verilirse, iletişim olumsuz bir yönde etkilenir. Bu sebeple, doğruyu ifade etme yükümlülüğü, ifade özgürlüğünün kullanılmasını tehlikeye atacak biçimde yorumlanmamalıdır. Bernd Holznagel, "Phänomen "Fake News" – Was ist zu tun?", *MMR*, Jahrgang 21, Heft 1, 2018, s. 20.

için bu tür yargılarda hataya düşmek, bahse konu suçu oluşturmaz.²¹ Şu kadar ki, ispat şartı bakımından olguların değer yargılarından farklılaşması, değer yargısı niteliği taşıyan düşüncelerin mutlaka olgusal bir temelinin bulunması gerektiği gerçeğini değiştirmez.²²

Bu aşamada İHAM, başvuru tarafından ortaya atılan iddia ne kadar ciddiye, olgusal temelinin de bir o kadar sağlam olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte, olgusal temeli göstermek amacıyla kullanılan ispatlama standardının, davadan davaya değişebileceği, toplumun önemli bir kısmı tarafından hâlihazırda bilinen olgularla ilgili olgusal temel sağlama ihtiyacının doğal olarak daha az olacağı belirtilmelidir.²³ Başka bir anlatımla belli bir olgusal temele dayanan açıklamaların ispatlanmasında somut olayda öngörülen koşulların göz önünde bulundurulması gerekir.²⁴ İHAM da bir kararında belli bir olgunun iddiası niteliğinde olmakla birlikte, kanıtlanmamış düşüncelerin, aynı zamanda yerel politikacıların kamu görevine aykırı davrandığı konusunda kamuoyunda şüphe uyandıran bir eserde yer aldığını, bu sebeple, değer yargısı işlevinin de bulunduğunu tespit etmiştir.²⁵

TCK md. 217/A düzenlemesi “gerçeğe aykırı bilgi” ölçütü açısından ele alındığında şu sorular ortaya atılabilir: “Gerçek” ne anlama gelir? Bir bilginin “gerçek” olup olmadığını kim, nasıl belirleyecektir? Bir hukuk kuralı salt gerçeği koruma amacına yönelebilir mi? Öncelikle, bir hususun altı çizilmelidir: “Gerçek”

---

²¹ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 22.

²² İHAM, De Haes ve Gijssels v. Belçika, 19983/92, 24.2.1997, § 47.

²³ Stijn Smet, “Freedom of Expression and the Right to Reputation: Human Rights in Conflict”, *American University International Law Review*, Volume 26, Issue 1, 2010, s. 215-216.

²⁴ İHAM, somut olayda başvuru tarafından ileri sürülen görüşlerin olgusal bir temele dayanması, dolayısıyla, kanıtlanması gerektiğini kabul etmiş, ancak, uyumsuzluk konusu düşüncenin dayandığı olayın üzerinden uzun bir zaman geçmesinin iddia edilen olayın ispatlanmasında başvuru açısından bir engel oluşturabileceği sonucuna varmıştır. İHAM, Flux v. Moldova, 28702/03, 20.2.2008, § 31.

²⁵ İHAM, Kita v. Polonya, 57659/00, 8.10.2008, § 45.

kavramının kapsamının açıkça ortaya konulması, zaten işin doğası gereği zordur. Ayrıca, madde metninde, gerçeğe aykırı bilginin alanı, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı olarak düzenlenmiş; farklı yorumlara açık, elastiki ifadelerle birçok bilgi suç kapsamına alınmıştır.²⁶ Kaldı ki, özellikle kamu faaliyetleri ile ilgili görüş açıklamaları bağlamında mutlak gerçeğin, kamu makamlarının takdirinde olduğu, hatta bazı durumlarda gerçeğin, idari organların sadece gösterdiklerinden oluştuğu, bu gibi hâllerde vatandaşlar için gerçeği öğrenme olanağının uygulamada fiilen mümkün olmayacağı göz ardı edilmemelidir.²⁷ TCK md. 217/A gereğince bir bilginin gerçek olup olmadığına karar verecek adli makam, yargılamayı gerçekleştirecek ceza mahkemesidir. Elbette, günümüz bilgi çağında mahkemedен, uyuşmazlığın konusunu oluşturan her türlü bilginin gerçekliğini tek başına tespit etmesi beklenemez. Zira bu tür bir yargısal karar, uzmanlık gerektiren bir araştırmayı şart koşar. Yargısal denetim sırasında idari organların gerçeğe aykırılığa ilişkin açıklamalarının ise hukuken kesin ve bağlayıcı kabul edilmemesi gerekir.²⁸

Günümüzde gerçeğe aykırı oldukları iddia edilen haber ve bilgilere karşı mücadele, 14 sayılı İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi md. 3, md. 6/A hükümlerine göre Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. İletişim Başkanlığı bünyesindeki Dezenformasyonla Mücadele Merkezi, 1 Ekim 2022 tarihinden beri düzenli olarak dezenformasyon bülteni yayımlamakta ve kamuoyunun ilgisini çeken bilgi ve haberleri

---

²⁶ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Zühtü Aslan'ın Karşı Oyu, § 6.]. TCK md. 217/A çerçevesinde suçun oluştuğundan bahsedebilmek için bilginin alenileştirildiği an itibariyle gerçeğe aykırı olduğunun bilinmesi gerekir. AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 23.

²⁷ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Hasan Tahsin Gökcan'ın Karşı Oyu, § 9.].

²⁸ Bkz. Aras Türay, Eşref Barış Börekçi, Aslı Ekin Yılmaz, Yalım Yarkın Özbacı, *Halkı Yanaltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK M.217/A): Ceza Hukukuna İlişkin Değerlendirmeler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, Aralık 2022, § 28, s. 13.

inceleyerek bunların gerçeğe aykırı olduklarını ilan etmektedir.²⁹ Türk hukukundaki sorun tam bu noktada ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de gerçeğe aykırı bilginin nasıl anlaşılacağı hakkında ayrıntılı bir mevzuat bulunmadığından ceza yargılaması, İletişim Başkanlığı’nun etki ve baskısı altında gerçekleşebilir. Bilgi ve haberlerin doğruluğunu analiz edecek mahkeme ve bilirkişiler, İletişim Başkanlığı’nca yayımlanan ve aslında yalnızca bir “iddia” niteliğinde olan bültenlerden etkilenerek karar verebilirler. Başka bir ifade ile yayımlanan bültenlere aykırı bir görüş bildirmek fiilen mümkün olmayabilir.³⁰ Bu husus hem yargılamanın adil olmasını önler hem de çoğulcu demokratik sisteme aykırı düşer. Benzer bir görüşte olan Venedik Komisyonu da Türk hukukunda bilginin gerçek olup olmadığına ilişkin değerlendirmenin objektif esaslara dayanmadığını, kamu organlarının ceza yargılamasına etki edebilmesinin, Avrupa standartları (özellikle kanunilik ilkesi) ile bağdaşmadığını vurgulamıştır.³¹

TCK md. 217/A’ya göre suçun konusunu “ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili” gerçeğe aykırı bilgi oluşturur. İlk olarak, bu düzenleme şeklinin, hukuk tekniği açısından sorunlu olduğu belirtilmelidir. Gerçekten de madde kapsamında ifade edilen kavramların “veya” bağlacı ile ayrıldıkları, kanun koyucu tarafından “ve” bağlacının tercih edildiği görülür. Böylece, suçun oluşması, gerçeğe aykırı bilginin aynı anda “ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili” olmasına bağlanmıştır.³² Her üç kavram da farklı anlama geldiği için uygulamada bu ihtimalin gerçekleşmesi düşük bir olasılıktır. Ayrıca, anılan hükmün uygulanma alanı, “ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı” ile

---

²⁹ <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dezenformasyon-bulteni>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

³⁰ Türay ve diğerleri, “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu...”, § 28, s. 13.

³¹ Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü Acil Ortak Görüşü - Ceza Kanunu Değişiklik Tasarısı: “Yanlış veya Yanıltıcı Bilgi” İle İlgili Hüküm Hakkında, Görüş No. 1102/2022, Strazburg, 2022, <https://d.barobirlik.org.tr/2022/venedikkomisyonu.pdf>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

³² Akyürek, “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu...”, s. 210.

sınırlandırılmış olsa da bunlar, öngörülebilir olmayan, anayasalarda düzenlenmesi gereken, kamusal alana ilişkin her türlü bilgi ve içeriği kapsayacak bir şekilde geniş yorumlanabilmesi mümkün olan, “soyut” niteliği ön plana çıkan ifadelerdir.³³ Madde metninden, kişilerin, hangi davranışları sonucunda suçlanacakları anlaşılmamaktadır.³⁴ Oysa ceza kanunları açık ve kesin kavramlar tercih edilerek kaleme alınmalıdır.

Benzer bir eleştiri, suçun işlenme saiki bakımından da yapılabilir. Suçun oluşabilmesi, bir bilginin “sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak” saikiyle alenileştirilmesine bağlıdır. Ancak, yayılan gerçeğe aykırı bilginin, halk arasında “endişe”, “korku” veya “panik” yarattığı somut olayda nasıl belirlenecektir? Bu konuda benimsenen objektif ölçütler nelerdir? Madde tahlil edildiğinde, kanun yapıcının bu sorulara herhangi bir yanıt vermediği fark edilir. Kaldı ki, demokratik rejimde ifadenin “endişe” veya “korku” oluşturması, ifade özgürlüğünün bir gereğidir.³⁵ Ayrıca, suçun yalnızca belli bir saikle işlenebilmesinin, farklı amaca yönelmiş (sosyal medyadaki takipçi sayısını veya etkileşimini artırmak vb.) fakat aynı etkiye sahip olan hareketlerin cezalandırılmamasına yol açacağı iddia edilmiştir.³⁶ Burada suç tipi bakımından saikler arasında öngörülen bu farkın, çelişki oluşturmakla birlikte, eşitliğe aykırı olmadığını altı çizilmelidir. Zira kanun koyucu, birtakım suçların belli bir saikle işlenebileceği konusunda tercihte bulunabilir. Başlı başına bu durum, Anayasa’ya aykırı değildir.

---

³³ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 49.

³⁴ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Hasan Tahsin Gökcan’ın Karşı Oyu, § 10.].

³⁵ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Zühtü Aslan’ın Karşı Oyu, § 10.]; aynı yönde ayrıca bkz. AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Engin Yıldırım’ın Karşı Oyu, § 11.].

³⁶ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 48. Ceza hukukunda “saik”, içsel bir durumu ifade eden özel kasttır. Burada önem arz eden konu, bu içsel durumun nasıl kanıtlanacağıdır. Ayrıca, madde metninde “sırf” ifadesi kullanıldığı için failde yalnızca halk arasında endişe, korku veya panik yaratma saikinın bulunması gerekir. Akyürek, “*Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu...*”, s. 212.

TCK md. 217/A'nın, öngörülebilir bir nitelik taşımadığı, kanunla sınırlandırma şartını karşılamadığı için Anayasa'ya aykırı olduğu iddia edilebilir. Ne var ki, buna rağmen Anayasa Mahkemesi, hükümle ilgili aksi yönde görüş bildirmiş, "suçun maddi ve manevi unsurlarının, suça ilişkin yaptırımın niteliğinin ve miktarının, suçun nitelikli hâllerinin kuralda herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net düzenlendiği gözetildiğinde kuralın belirsiz ve öngörülemez..." olduğundan bahsedilemeyeceğini ifade etmiştir.³⁷ Mahkeme'ye göre kanunlar genel ve soyut nitelikli düzenlemeler olup somut olayın şartlarına göre farklılık arz edebilecek tüm olasılıkların kanunda önceden kurala bağlanması söz konusu değildir. Bu sebeple, mevcut hukuki sorunlar, somut olay göz önünde bulundurularak ve amaca uygun bir yorum yapılarak mahkemeler tarafından çözüme kavuşturulmalıdır. Kuralın lafzı ve amacı birlikte ele alınarak çözülebilecek sorunlar, uygulama ile ilgili meselelerdir. Burada normdan ziyade, uygulamaya ilişkin bir durum olduğu için anayasal denetim işlemez.³⁸ Bu yorumuyla Anayasa Mahkemesi, hükmün uygulanması sürecinde Anayasa'ya aykırılıkların oluşabileceğini kabul etmiş ve fakat bu hususun, normun düzenlenme şekline kaynaklanmadığını tespit etmiştir. Diğer bir ifade ile ortada iptal edilmesi gereken bir hüküm bulunmamakla birlikte, ceza mahkemelerinin hak ihlaline yol açan kararlarına karşı bireysel başvuruya gidilebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin bu yorumu, anayasal açıdan tartışmalı bir bakış açısıdır. Zira Mahkeme'nin belirttiğinin aksine, burada kuralın öngörülebilirliğini ilgilendiren bir konu vardır. TCK md. 217/A'nın kesin bir şekilde öngörülebilir tek kısmı, suçun cezasının bir seneden üç seneye kadar hapis cezası olmasıdır. Bu ifadenin dışında suçun maddi ve manevi unsurları, soyut ve sübjektif değerlendirmelere açık olarak hükme bağlanmıştır.³⁹ Oysa suç ve cezaların kanuniliği ilkesine göre ceza hukukunu ilgilendiren bir kuralın öngörülebilir ifadelerle kaleme alınması ayrı bir önem taşır. Kişinin, işlediği iddia edilen suç sonucunda

---

³⁷ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 29.

³⁸ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 28.

³⁹ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Zühtü Aslan'ın Karşı Oyu, § 5.].

hürriyetinden yoksun kalması mümkün olduğu için bu alanda yapılacak yasal değişikliklerin diğer düzenlemelerden daha ayrıntılı olmaları gerekir. Bununla birlikte, suç ihdas etmenin hukuk tekniği bakımından zor olması, işin doğası gereği bir düzenlemenin, yoruma bütünüyle kapalı bir şekilde, kesin ve somut ifadelerle oluşturulmasını önleyebilir. Böylece, kanun yapıcı ne kadar özenli davranırsa davranışın ceza hükmünün tamamen kesin ve anlaşılır olmasını sağlayamayabilir. Şu kadar ki, kanun metninde, mahkemeye ilgili düzenlemeyi uygularken en azından bir başlangıç referansı verecek kesinlikte ibarelerin kullanılması beklenir.⁴⁰ Kanunda asgari düzeyde öngörülebilirlik oluşturulmadan, yargı içtihatlarıyla temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ilkesine aykırı düşer.⁴¹

2. MEŞRU AMAÇ

Kişinin kendisini gerçekleştirebilmesinin en önemli araçlarından olan ifade özgürlüğü, özellikle siyasi iktidara muhalif olanlar başta olmak üzere, azınlıkta kalan farklı fikirlerin ileri sürülmesini sağlayarak çoğulcu demokrasinin temelini oluşturur. Bu özgürlük, demokratik bir rejimin tesisi edilmesi açısından yaşamsal bir öneme sahiptir. Öyle ki, ifade özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı ile bilgi edinme hakkının ön şartını teşkil eder. Vatandaşların siyasi haklarını kullanarak bir tercihte bulunabilmeleri, seçim süreçlerinde siyasi iktidar hakkında öne sürülen eleştirel görüşlerin ifade edilebildiği bir ortamı şart koşar.⁴² Anayasa Mahkemesi'nin de işaret ettiği gibi serbest seçimlerin yapıldığı bir iklimde, vatandaşların tercihte bulunma, tercihlerini açıklama, siyasi sorunlar hakkında kanaat sahibi olma ve toplumsal ve siyasi meselelerle

---

⁴⁰ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Hasan Tahsin Gökcan'ın Karşı Oyu, § 8.].

⁴¹ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Yusuf Şevki Hakyemez'in Karşı Oyu, § 11.].

⁴² Tevfik Sönmez Küçük, "Kamu Görevlilerinin Sosyal Medya Kullanımının Siyasi Faaliyette Bulunma Yasağı Bağlamında Değerlendirilmesi", in *Cumhuriyet'in 100. Yılında Anayasa Hukuku Tartışmaları*, Sultan Tahmazoğlu Üzeltürk, Fatmagül Yazıcı (Ed.), XII Levha Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2024, s. 472.

ilgili bilgi edinme ihtiyacı ortaya çıkar.⁴³ Kaldı ki, ifade özgürlüğü, bilgi edinme hakkı bakımından da önem taşır. İfade özgürlüğü, ölçsüz bir şekilde sınırlandırılırsa, farklı kaynak ve haberlere erişim mümkün olmaz.⁴⁴ Bu ihtimalde bilgiye tek kaynaktan ulaşılır. Bilgi akışının tekelleştiği bu atmosferde, bilgi edinme hakkının zarar görmesi kaçınılmazdır.⁴⁵

Görüldüğü gibi ifade özgürlüğü, çoğulcu demokratik rejimin sağlıklı işleyebilmesi için olmazsa olmaz bir hak özelliği sergiler. Bununla birlikte, bahse konu olumlu işlevine rağmen ifade özgürlüğünün sınırsız, mutlak bir hak olmadığı, teknolojinin de katkısıyla gerçeğe aykırı bilginin, doğru bilginin yerini alabildiği, böylece, kişilerin özgün kanaat oluşumunun olumsuz yönde etkilenebileceği vurgulanmalıdır.⁴⁶ Bu durum, ifade özgürlüğünün belli meşru amaçlar gözetilerek sınırlandırılmasını gerektirebilir. Bu sebeple, TCK md. 217/A hükmünün anayasal bakımdan incelenmesi çerçevesinde ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin meşru bir amaca yönelik yönelmediğinin de tahlil edilmesi şarttır. İHAM'a göre başvuru konusu müdahalenin, İHAS'ın ilgili hükmünde anılan amaçlardan birine yönelmediği belirlenirse, İHAS'a aykırılık oluşur. Sözleşmeci Devlet'in gerçekleştirdiği müdahale, madde metninde sınırlı sayıda belirtilen meşru amaçlardan en az birini karşılamalıdır. İHAM, Sözleşmeci Devlet'in, müdahalenin gerekliliği hakkında yargısal denetime tabi bir ulusal takdir marjının bulunduğunu kabul eder. Mahkeme'ye göre maddede yer alan amaçların dar yorumlanması gerektiği gibi müdahalenin meşru bir amaca yönelik olduğu iddiası, Sözleşmeci Devlet tarafından ikna edici gerekçelerle açıklanmalıdır.⁴⁷ Meşru bir amacın varlığı konusundaki ispat külfeti esas itibarıyla Sözleşmeci Devlet'e ait olsa da İHAM bir kararında, somut olayda başvurucu, meşru amacın bulunmadığı itirazında bulunurken,

---

⁴³ AYM, Hasan Güngör Başvurusu, 2013/6152, 24.2.2016, § 28.

⁴⁴ Evra Çetin, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 8.-11. Maddeleri Bağlamında Çalışanların Hakları*, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, Temmuz 2015, s. 359.

⁴⁵ Küçük, "Kamu Görevlilerinin...", s. 472-473.

⁴⁶ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 31.

⁴⁷ İHAM, Funke v. Fransa, 10828/84, 25.2.1993, § 55.

Sözleşmeci Devlet'in, maddede düzenlenen amaçlardan herhangi birine açıkça atıfta bulunmadığını, oysa başvuru konusu müdahalenin milli güvenliğin korunması ve kamu düzeninin bozulmasının önlenmesi amaçlarına yöneldiğini saptamış, bu kararıyla meşru amacı resen belirlemiştir.⁴⁸ Ayrıca, meşru amacın, ulusal yargı organları tarafından belirsiz bir olasılık olarak değil, gerçekte var olduğu ortaya konulmalıdır.⁴⁹

Venedik Komisyonu'na göre İHAS md. 10/2 ekseninde TCK md. 217/A'nın yöneldiği meşru amaçlar, kamu düzeninin bozulmasının önlenmesi, milli güvenliğin, sağlığın ve başkalarının haklarının korunmasıdır.⁵⁰ Komisyon, çevrimiçi platformların, kamusal ve özel yaşam alanlarındaki kullanımı artıkça gerçeğe aykırı bilgilendirmenin uygulamada önemli bir sorun hâline dönüştüğüne, özellikle seçimlerin manipüle edilme riski sebebiyle bu meseleyle küresel çapta mücadele edilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.⁵¹ Böylelikle, seçme ve seçilme hakkını güvence altına almak için gerçeğe aykırı bilgi ve haberlerle etkili bir biçimde mücadele etmek gerekir. Demokrasinin ilk şartını, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım esasına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılacak seçimler teşkil eder. Seçimsiz bir demokrasi düşünülemez. Seçim sürecinde serbest tartışma ortamının tesis edilmesi için her türlü bilgi ve haberin mümkün olduğunca ifade edilmesine izin verilmesi gerektiği ileri sürülebilir. Nitekim seçme ve seçilme hakkı bakımından doğru olan budur. Fakat çevrimiçi platformlar vasıtasıyla yapılan gerçeğe aykırı yanıltıcı bilgi paylaşımı hem vatandaşların gerçek iradelerinin sandığa yansımını

⁴⁸ İHAM, Ciubotaru v. Moldova, 27138/04, 27.7.2010, § 55. İHAM'ın başvuru kapsamındaki ispat ölçütünü ise iddianın "makul şüpheye yer bırakmayacak derecede" kanıtlanması teşkil eder. Şüphenin, sırf teorik bir olasılığa dayanmamasına, gerekçesi sunulan maddi olaylardan çıkarılacak bir şüphenin bulunmasına özen gösterilmelidir. Gözübüyük, Gölcüklü, *Avrupa...*, § 414/s, s. 152.

⁴⁹ Dominika Bychawska-Siniarska, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında İfade Özgürlüğünün Korunması*, Çeviren: Tuğçe Duygu Köksal, MRK Baskı, Ankara 2018, s. 49.

⁵⁰ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 55.

⁵¹ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 56-57.

engelleyebilir hem de seçilme hakkını ihlal edebilir. Seçmenler, tercihlerini baskı ve etki altında kalmadan yapabildikleri ölçüde seçimlerin serbestliği sağlanır.⁵² İHAM da seçim sürecinin ve adayların itibarlarının oylama sonuçlarını etkileyebilecek gerçeğe aykırı bilgi ve haberlerden korunmasının arz ettiği öneme işaret etmiştir.⁵³

Gerçeğe aykırı bilgi ve haberlerin yayılımının engellenmesinin, başkalarının haklarının ve genel sağlığın güvence altına alınmasını da sağlayacağı şüphesizdir.⁵⁴ Geçtiğimiz dönemde Çin'in Wuhan kentinden yayılmaya başlayarak kısa sürede dünyayı etkisi altına alan ve başta çalışma, eğitim, seyahat özgürlüğü olmak üzere birçok hak ve özgürlüğün sınırlandırılmasına neden olan COVID-19 salgını bu konuda önemli bir örnektir. Gerçekten, salgın süresince söz konusu hastalık ve virüsün yayılımının yavaşlatılması için üretilen aşular hakkında paylaşılan gerçeğe aykırı bilgi ve haberler, salgınla mücadeleyi sekteye uğratmıştır.⁵⁵ Zira pozitif bilime aykırı olan bilgilerin paylaşılmasının da etkisiyle aşı olmayı reddeden kişi sayısı artabilmekte, virüs daha hızlı yayılacağından kişilerin yaşam ve sağlık hakları olumsuz etkilenmektedir. Benzer yönde bir tespit, virüse maruz kalarak hayatlarını kaybeden veya tedavi gören kişi sayı hakkında paylaşılan gerçeğe aykırı bilgiler açısından da yapılabilir. Gerçeğe aykırı bu bilgi ve haberler, kişileri, korku, endişe veya paniğe sevk etmekte ve salgına karşı verilen mücadeleye zarar vermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün deyimıyla burada artık "infodemik" bilgi vardır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre "infodemik" bilgi kavramı, salgın süresince dijital ya da fiziksel ortamlarda paylaşılan yanlış ve yanıltıcı bilgileri ifade etmektedir. Bu bilgileri içeren haberler, kişilerin, sağlıklarına zarar

---

⁵² Ekrem Ali Akartürk, *Oy Hakkının Anayasal İlkeleri*, Legal Yayıncılık, İstanbul, Mart 2017, s. 54.

⁵³ İHAM, Staniszewski v. Polonya, 20422/15, 14.1.2022, § 47.

⁵⁴ Tülay Kitapçoğlu Yüksel, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Hakkında Bir Değerlendirme", *Terazi Hukuk Dergisi*, Sayı 207, Kasım 2023, s. 101.

⁵⁵ Şükran Pakkan Tosun, "İnfodemik Dünya: Sağlık Habercilerinin Pandemi Sürecinde İnfodemiye İlişkin Tespit ve Önerileri", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 55, Güz 2021, s. 62.

verebilecek birtakım riskli hareketlerde bulunmalarına ve sağlıklı yaşamla ilgili bazı kafa karışıklıklarına sebep olabilmekte, sağlık personellerine karşı duyulan güveni azaltarak halk sağlığını tehlikeye atabilmektedir.⁵⁶

Anayasa Mahkemesi ise halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun, kamu düzeninin ve kamu güvenliğinin korunması amaçlarına yöneldiği tespitinde bulunmuştur.⁵⁷ Mahkeme'ye göre kamu düzeni, toplumun huzur ve sükûnunun tesis edilmesi, devletin ve devlet örgütünün korunmasını temin eden her hususu ifade ettiği gibi toplumun her alandaki düzeninin temelini oluşturan kuralların bütünüdür.⁵⁸ Kişinin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunun ön koşulunu, kamu düzeninin bozulmaması teşkil eder. Anayasal düzeyde güvence altına alınmış hak ve özgürlüklerin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için kamu düzeninin sağlanması gerekir. Kamu düzeninin olmadığı bir ortamda hak ve özgürlükler anlamsızlaşır.⁵⁹ Bu bağlamda kamu barışı da kamu düzeninin ayrılmaz bir parçası olarak görülebilir. Kamu barışı, birlikte yaşama isteğine sahip olan kişilerden meydana gelen toplumun, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet gibi farklılıklarla ayrıştırılmaksızın barış ve güven içinde yaşaması demektir. Eğer kamu barışı bozulursa, bireysel farklılıklara dayanan ahenk de zarar görür.⁶⁰ Ayrıca, gerçeğe aykırı bilgi ve haberlerin yayılımı, toplumu kaosa sürükleyebileceği için kişilerin can ve mal güvenliğinin korunmasını ve suç işlenmesine engel olarak kamu düzeninin gerçekleşmesini sağlayan kamu güvenliği⁶¹ de meşru bir amaç olarak nitelendirilebilir.

---

⁵⁶ https://www.who.int/health-topics/infodemic#tab=tab_1, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

⁵⁷ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 31.

⁵⁸ AYM, 28.1.1964, E. 1963/128, K. 1964/8, § 28.

⁵⁹ AYM, 29.11.2017, E. 2015/79, K. 2017/164, § 28.

⁶⁰ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 25.

⁶¹ Bkz. Mehmet Güneş, "Kamu Özgürlüklerinin Sınırlandırılmasında Kamu Güvenliği Gereğinin Hukukiliği", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 3, 2019, s. 443.

3. DEMOKRATİK TOPLUM DÜZENİNİN GEREKLERİ

TCK md. 217/A'da düzenlenen halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun meşru bir amaca hizmet ettiği tespit edildikten sonra analiz edilmesi gereken bir diğer hususu, hükmün, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı oluşturur. Bu bağlamda İHAM ve Anayasa Mahkemesi içtihatları çerçevesinde öncelikle düzenlemenin demokratik toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı tahlil edilmeli; bu incelemeden sonra, ölçülülük ilkesi çerçevesinde bir değerlendirme yapılmalıdır.⁶²

---

⁶² Anayasa Mahkemesi, TCK md. 217/A'nın iptali için açılan davada, bir hükmün, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmasını, sadece demokratik toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması şartına bağlı görmüştür. AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 32. Ancak, İHAM, "demokratik toplumda gereklilik" ölçütünü, zorlayıcı toplumsal ihtiyaç ve orantılılık ilkeleri ile birlikte analiz etmektedir. İHAM, Olsson v. İsveç (No. 1), 10465/83, 24.4.1988, § 67. Bu iki kavram arasında doğrudan ve sıkı bir bağ olduğu, zorlayıcı toplumsal ihtiyaç belirlenirken ölçülülük testinden yararlanılması gerektiği ifade edilmelidir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de başka bir kararında bu görüşü destekler nitelikte şu ifadeleri kullanmıştır: "Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine *uygun* kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açık ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvuru olan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde "*demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama*" ve "*ölçülülük ilkesine aykırı olmama*" biçiminde iki ayrı kriter yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır... Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir...". AYM, Ferhat Üstündağ Başvurusu, 2014/15428, 17.7.2018, § 45, § 46.

3.1. Zorlayıcı Toplumsal İhtiyaç

Hak ve özgürlükleri sınırlandıran bir kuralın, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmasının ilk şartı, zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın bulunmasıdır. İHAM'a göre İHAS md. 10/2'de belirtilen "gerekli" ibaresi, sınırlayıcı müdahalenin zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaç nedeniyle gerçekleştirilmesi gerektiği anlamına gelir.⁶³ Bu ihtiyacın belirlenmesi, Sözleşmecî Devlet'in ulusal takdir marjında kalan bir yetki olmakla birlikte, anılan yetkinin kapsamı hem mevzuatı hem de (bağımsız yargı organları tarafından verilenler de dâhil) mevzuatı uygulayan kararları kapsayan İHAS denetimi ile beraber değerlendirilir.⁶⁴ Söz konusu ihtiyaç saptanırken soyut içerikli açıklamalardan uzak durulmalı; somut olayın kendine özgü koşulları (ifadelerin içerikleri, yönedikleri kişi veya gruplar, açıklandıkları siyasal atmosfer, kamusal tartışmaların oluşumu üzerindeki etkileri) göz önünde bulundurularak bir karara varılmalıdır.⁶⁵ Sınırlamaya ilişkin zorlayıcı toplumsal ihtiyaç, "ilgili ve gerekli" gerekçelere dayanmalıdır.⁶⁶ Müdahalenin toplumsal ihtiyaç sebebiyle yapıldığını gösterme yükümlülüğü, Sözleşmecî Devlet'e ait olup⁶⁷ başvurucaya herhangi bir ispat külfeti yüklenemez.

Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi ise gerçeğe aykırı bilgilerin kamu barışını bozmaya elverişli bir şekilde paylaşılmasının, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili menfaatleri üzerinde bir tehlike oluşturabileceğini, bu bilgilerin, kamusal tartışmalara bir katkı sağlamayacağını, bu nedenle, TCK md. 217/A'nın, demokratik toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyaca yönelik olduğunu

⁶³ Aynı yönde bkz. AYM, Kristal İş Sendikası Başvurusu [GK], 2014/12166, 2.7.2015, § 74.

⁶⁴ İHAM, Tammer v. Estonya, 41205/98, 4.4.2001, § 60. İHAM, zorlayıcı toplumsal ihtiyaca ilişkin incelemede bulunurken ülkenin durumunu, devletin, müdahalenin nedenini teşkil eden olay ve şartları nasıl değerlendirdiğini gözetecektir. A. Şeref Gözübüyük, Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa...*, § 676, s. 378.

⁶⁵ AYM, Emin Aydın Başvurusu, § 48.

⁶⁶ Ulaş Karan, *İfade Özgürlüğü*, MRK Baskı, Ankara, Nisan 2018, s. 151.

⁶⁷ İHAM, Bagiński v. Polonya, 37444/97, 11.1.2006, § 89.

ifade etmiştir.⁶⁸ Benzer bir görüşte olan Venedik Komisyonu da gerçeğe aykırı bilginin kasıtlı olarak yayılmasının ifade özgürlüğünün ve bu özgürlük ile bağlantılı bilgi verme hakkının kötüye kullanılması anlamını taşıdığını, İHAS md. 10/2’de düzenlenen ifade özgürlüğünün, kişilere bazı görev ve sorumluluklar yüklediğini belirlemiş,⁶⁹ gerçeğe aykırı bilgi paylaşımının cezai açıdan yasaklanmasının, demokratik sistemde zorunlu bir sosyal ihtiyaç olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Ne var ki, bu görüşün Türk hukuku bakımından eleştiriye açık yönlerinin bulunduğu savunulabilir. Gerçekten, Türk hukukunda gerçeğe aykırı bilgilerin paylaşılmasının engellenmesi konusunda hem TCK’da⁷⁰ hem de 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’da⁷¹ birçok düzenleme

---

⁶⁸ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 33.

⁶⁹ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 59.

⁷⁰ TCK’da bulunan suçların bir kısmı şu şekildedir: “Halk Arasında Korku ve Panik Yaratmak Amacıyla Tehdit” (md. 213), “Suç İşlemeye Tahrik” (md. 214), “Suçu ve Suçluyu Övme” (md. 215), “Halkın Bir Kesimini Kin ve Düşmanlığa Tahrik” (md. 216), “Kanuna Uymamaya Tahrik” (md. 217). Bu hükümler dışında, TCK md. 218’de, belirtilen suçların basın-yayın yoluyla işlenmesi, ağırlaştırıcı bir neden olarak benimsenmiştir. Ayrıca, TCK md. 323’te düzenlenen “Savaşta Yalan Haber Yayma Suçu” da aynı amaca hizmet etmektedir. Venedik Komisyonu, kamu düzeni ve güvenliğine yönelik suçları daha ağır cezalandıran hükümlerin Terörle Mücadele Kanunu’nda da yer aldığını belirtmiştir. *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 60.

⁷¹ Oğuzhan Yeşiltuna, *Hakikat ya da Neticeler: İfade Özgürlüğü Bağlamında Çerimiçi Bilgi Çarpıtmayla Mücadele*, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, Mart 2023, s. 191. Türk hukukunda, gerçeğe aykırı bilginin yayılmasının önlenmesi konusunda 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un 8/A maddesi gereğince hükmedilen yayının içeriğinin çıkarılması veya erişimin engellenmesi kararları örnek gösterilebilir. Nitekim bu düzenlemenin ilk fıkrasına göre “Yaşam hakkı ile kişilerin can ve mal güvenliğinin korunması, millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi veya genel sağlığın korunması sebeplerinden bir veya bir kaçına bağlı olarak ... internet ortamında yer alan

vardır. Bu hükümler, gerçeğe aykırı bilgilerin yayılımının uygulamada önlenmesi konusunda hâlihazırda önemli güvencelerdir. Anılan düzenlemelerin yanı sıra, kanun yapıcı tarafından ek olarak TCK md. 217/A'nın ihdas edilmesinin, ifade özgürlüğünü keyfi nedenlerle sınırlayacağı ve zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamayacağı iddia edilebilir.⁷²

İfade özgürlüğünün sınırlandırılmasına ilişkin zorlayıcı bir sosyal ihtiyacın bulunduğu öne sürülüyorsa, gerçeğe aykırı bilginin kamu barışı üzerinde meydana getirdiği etkinin somut olarak gösterilmesi şarttır.⁷³ Bu noktada TCK md. 217/A'da ise gerçeğe aykırı bilginin "kamu barışını bozmaya elverişli şekilde" yayılmasından bahsetmektedir. Maddede geçen "elverişli" ifadesi, somut tehlikeden zamansal bakımdan önceki bir aşamaya ve soyut bir duruma tekabül etmektedir.⁷⁴ Suçun oluşması için gerçeğe aykırı bilginin, kamu barışının bozulması sonucunu doğuracak biçimde açık ve yakın, daha doğrusu somut tehlike yaratması gerekmeyip tehlikeyi ortaya çıkarmaya elverişli fiilin gerçekleştirilmesi yeterlidir.⁷⁵ Ancak, kamu barışını bozmaya elverişli olmasına rağmen somut olarak tehlike oluşturmayan bir eylemin cezalandırılmasının, uygulamada nasıl bir zorlayıcı toplumsal ihtiyaçtan ileri geldiği sorusu yanıtızsız kalmaktadır.⁷⁶ Ayrıca, Türk makamlarınca Venedik Komisyonu'na yapılan açıklamada, kamuya açık alelerde bir gösterinin dahi kamu barışını bozabileceği bildirilmiştir.⁷⁷ Oysa İHAM'ın da belirttiği gibi hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik rejimde, siyasi iktidara karşı çıkan ve barışçıl şekilde

---

yayınla ilgili olarak içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararı verilebilir...".

⁷² *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 61-62.

⁷³ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Engin Yıldırım'ın Karşı Oyu, § 18.].

⁷⁴ Akyürek, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu...", s. 210. TCK md. 217/A'nın bir somut tehlike suçu olduğu hakkında bkz. Balcı, Çakır, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi...", s. 9.

⁷⁵ Türay ve diğerleri, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu...", § 14, s. 9.

⁷⁶ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Engin Yıldırım'ın Karşı Oyu, § 19.].

⁷⁷ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 50.

açıklanan siyasi içerikli görüşlerin, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ve diğer yasal araçlarla dile getirilmesine olanak tanınmalıdır.⁷⁸ Silahsız ve saldırsız olduğu sürece toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak anayasal bir hak ve bu tür gösterilerin kamu barışını belli ölçüde bozması kaçınılmazdır.⁷⁹ Bu süreçte sıradan bir etkinliğin bile kamu barışına zarar verebileceğinin ileri sürülmesi, demokratik eşğin ne derece düşük kabul edildiğinin göstergesidir.

3.2. Ölçülülük İlkesi

Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması sürecinde dikkate alınması gereken diğer bir hususu, ölçülülük ilkesi teşkil eder. Demokratik toplum düzeninin ve hukuk devletinin bir uzantısı⁸⁰ olarak ortaya çıkan bu ilke, Anayasa'nın 13. maddesinde açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca hak ve özgürlükler, ölçülülük ilkesine aykırı bir şekilde sınırlanamaz. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, ölçülülük ilkesinin üç alt kriterden oluştuğunu saptamıştır. Buna göre elverişlilik, sınırlamanın, ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirebilmek için elverişli olmasını; gereklilik, ulaşılmak istenen amaç bakımından zorunlu olmasını, daha açık ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama aracı ile erişilmesinin mümkün olmamasını; orantılılık ise hakka yönelik sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin tesis edilmesi gerekliliğini açıklar.⁸¹ Hiç şüphesiz burada belirtilen amaç, sınırlanacak hakkın yasa kaydında yer alan sınırlama sebebi olup yasa kaydındaki nedenlere dayanarak sınırlama yapmak, kanun yapıcıya verilmiş bir ödev değil, yetkidir.

---

⁷⁸ İHAM, Gün ve diğerleri v. Türkiye, 8029/07, 18.6.2013, § 70.

⁷⁹ Bkz. Tevfik Sönmez Küçük, "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Sınırlılığı Üzerine Bir Değerlendirme", *YÜHFD*, Cilt XIX, Yeditepe Üniversitesi'nin 25. Yılına Armağan (Özel Sayı), 2022, s. 285.

⁸⁰ Tanör, Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre...*, s. 165. Anayasa'da yer verilen ölçülülük ilkesi, özgürlüğün kural, sınırlamanın ise istisna olmasının bir gereği olarak kabul edilmiştir. Christian Rumpf, "Ölçülülük İlkesi ve Anayasa Yargısında İşlevi ve Niteliği", *Anayasa Yargısı*, Cilt 10, 1993, s. 37.

⁸¹ AYM, 11.4.2012, E. 2011/111, K. 2012/56.

Böylelikle, sınırlama sebepleri (amaçları) arasından herhangi biri tercih edilerek sınırlama gerçekleştirilebilir.⁸²

Sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile bağlantılı gerçeğe aykırı bilginin kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayılmasını cezai yaptırıma bağlayan TCK md. 217/A'nın ise özellikle kamu düzeninin ve güvenliğinin zarar görme ihtimaline karşı sevk edilmiş olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bahse konu kuralın, Anayasa md. 26/2'de düzenlenen kamu düzeninin ve güvenliğinin korunması ve sağlanması meşru amaçlarına ulaşmada elverişli bir sınırlama aracı olduğu savunulabilir.⁸³ Sınırlama aracının ulaşılmak istenen amaca açık şekilde katkı sunduğu konusunda tereddüt yoktur. Fakat aynı tespitin, gereklilik ölçütü açısından yapılması mümkün değildir. Zira sınırlama aracının güdülen meşru amacı gerçekleştirmek için elverişli olmasının yanı sıra, aynı zamanda hakka yönelik en hafif müdahale niteliğini taşıması şarttır.⁸⁴ Bu tespit, kişi özgürlüğünü sınırlayıcı cezai yaptırımlar içeren hükümler bakımından ayrı bir önem taşır. Ceza hukukunda geçerli olan son çare (ultima ratio) ilkesine göre toplumsal düzeni sarsan her hareket cezai yaptırıma tabi tutulmamalı; cezalandırma, son çare olarak gündeme gelmelidir.⁸⁵ Nitekim bu ilke sayesinde derhâl ceza verme yoluna gidilmediğinden devletin mali kaynakları verimli kullanılmış, suçla etkin mücadele edilmiş olur.⁸⁶

---

⁸² Fazıl Sağlam, *Temel Hakların Sınırlandırılması ve Özü*, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1982, s. 113.

⁸³ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 35.

⁸⁴ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Hasan Tahsin Gökcan'ın Karşı Oyu, § 13.].

⁸⁵ Kamil Mamak, "Categories of Fake News from the Perspective of Social Harmfulness", in *Integrity of Scientific Research*, Joel Faintuch, Salomo Faintuch (Ed.), Springer Publishing, Cham, Switzerland, 2022, s. 354.

⁸⁶ Ozan Ercan Taşkın, "Son Çare (Ultima Ratio) Olarak Ceza Hukuku", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016/1, s. 85. Ceza hukuku alanındaki yaptırımlar diğer hukuk dallarının çözüm sunamadığı durumlarda uygulama alanı bulmalıdır. Kitapçıoğlu Yüksel, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi...", s. 96.

Gereklik ölçütü hakkında yapılan bu değerlendirme kapsamında TCK md. 217/A'nın eleştiriyeye açık bir hüküm olduğu görülür. Maddeye göre suçun cezası, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası olup ilgili suçun, gerçek kimliğin gizlenerek veya bir örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılır. Oysa ifade ve basın özgürlüğü gibi çoğulcu demokratik rejim için işlevsel rol oynayan hak ve özgürlüklere ilişkin müdahalelerde, gerçeğe aykırı bilgilerin düzeltilmesine olanak tanınması, yayılımını engelleyecek önlemlerin alınması, idari para cezasına hükmedilmesi gibi⁸⁷ hakka daha hafif bir müdahale teşkil edecek hukuki mekanizmalar işletilmeksizin doğrudan hapis cezasına başvurulması ölçülülük ilkesine aykırı düşer.⁸⁸ Gerçi Türk Ceza Muhakemesi Kanunu md. 231/6'da, iki sene ve daha az süreli hükmedilmiş hapis cezaları ile ilgili olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilebileceği düzenlenmiştir. Buna göre daha önce kasıtlı bir suçtan hüküm giymemiş sanığın kabul etmesi ve mağdurun zararını karşılaması şartıyla hükmün açıklanması geri bırakılabilir. Bu durumda sanık beş yıl denetime tabi tutulur. Ayrıca, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun md. 105/A uyarınca iki yıldan fazla, üç yıldan az hapis cezası almış olanlar, denetimli serbestlikle ilgili düzenlemelerden yararlanabileceklerdir. Böylece, Türk hukukunda TCK md. 217/A gereğince hükmedilen mahkûmiyet kararının, belli koşullarda hapis cezası ile sonuçlanmayabileceği iddia edilebilir. Ancak, Venedik Komisyonu'nun da haklı olarak işaret ettiği gibi açıklanması geri

---

⁸⁷ Hürriyeti bağlayıcı ceza vermek yerine aynı amaca yönelik diğer alternatif tedbirler konusunda bkz. Yeşiltuna, *Hakikat ya da Neticeler: İfade Özgürlüğü...*, s. 151-159.

⁸⁸ AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, [Hasan Tahsin Gökcan'ın Karşı Oyu, § 15.]. TCK md. 217/A'da hapis cezasının alt sınırı bir yıl olarak tespit edildiğinden, takdiri indirim nedenlerinin uygulanması ile TCK md. 50'de ifade edilen, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre hükmedilen seçenek yaptırımlar da gündeme gelebilir.

bırakılan mahkûmiyet hükmünün adli sicil kaydına işlenmesi sanık için bazı olumsuz hukuki sonuçlar doğurabilecektir.⁸⁹

TCK md. 217/A'da düzenlenen hapis cezasının üst sınırının üç yıl olarak belirlenmesi, bu suçla ilgili tutuklama yasağının geçerli olmasını önler. Ceza Muhakemesi Kanunu md. 100 uyarınca kişinin atılı suçu işlediğine ve kaçacağına veya delilleri karartacağına ilişkin kuvvetli şüphe bulunuyorsa, tutuklama kararı verilebilir. Tutuklama bir ceza değil, ceza yargılamasının gerçekleştirilmesini güvence altına alan bir geçici koruma tedbiridir. Kişiyi geçici bir süre için de olsa özgürlüğünden mahrum bırakan bu ağır tedbire ancak son çare olarak başvurulmalıdır. Öyle ki, Ceza Muhakemesi Kanunu md. 100 gereğince ceza ile ölçülü olmaması hâlinde ya da sadece adli para cezasını gerektiren veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlara ilişkin tutuklama kararı verilemez. TCK md. 217/A gerekçe gösterilerek hükmedilecek hapis cezasının üst sınırının üç yıl olmasının ölçülülük ilkesine aykırı olduğu söylenebilir. Zira ülkemizde özellikle toplumun ilgisini çeken adli olaylar kapsamında yakalanan şüphelilerin tutuklanmaları hususunda sosyal medya platformları üzerinden kampanyalar yürütülebilmekte, bu şüpheliler ile ilgili tutuklama kararı verilmesi için kamuoyu oluşturulabilmektedir. Uygulamada sulh ceza hâkimleri, anılan toplumsal baskının etkisi altında kalabilmekte, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına yönelik detaylı bir araştırma yapmaksızın sırf halkın öfkesini dindirmek için tutuklama

---

⁸⁹ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 67. Kaldı ki, Anayasa Mahkemesi'nin belirttiği gibi Ceza Muhakemesi Kanunu md. 231/6'da düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı Anayasa'ya aykırıdır. Anılan hükme göre sanığa, hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesini isteyip istemediği yargılama sona ermeden önce sorulabilir. Ancak, bu husus, henüz hakkında kurulmuş bir mahkûmiyet kararı bulunmayan sanığı mahkûmiyet tehdidi karşısında savunmasız bırakmakta, sanık, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını kabule adeta mecbur kalmaktadır. Söz konusu düzenlemenin mevcut yapısıyla ölçülülük ilkesine aykırı olduğu açıktır. *AYM*, 1.8.2023, E. 2022/120, K. 2023/107, § 44.

kararı verebilmektedirler.⁹⁰ Tutuklama koşulları oluşmasa da toplumsal kaosa engel olabilmek adına tutuklanan kişi, bir süre hürriyetinden yoksun kalmakta ve olay güncelliğini kaybettiğinde ise salıverilmektedir. TCK md. 217/A'nın tutuklama yasağı kapsamında kalan bir kural olmaması, mevcut sorunlar göz önünde tutulduğunda, şüphelinin mahkûm olsa bile cezaevine girmeyeceği bir suçtan tutuklanmasına neden olabilmektedir.⁹¹

---

⁹⁰ Bu durum, ölçülülük ilkesi çerçevesinde yapılacak değerlendirmede, gerçeğe aykırı bilginin kamuoyu üzerinde yaratacağı etkinin dikkate alınmayacağı anlamına ise gelmez. Gerçeğe aykırı bilginin yayımlandığı web sitesinin içeriği (örn. siyasi, ekonomik veya sanatsal), kapsamı, internet kullanıcıları tarafından tercih edilen bir web sitesi olup olmadığı, bilgilerin hangi televizyon kanalında ya da sosyal medya platformunda yayımlandığı gibi ölçütler, ifade özgürlüğünün sınırlanmasının hukukiliğine ilişkin araştırmada önem arz eder. Sardo, "Categories, Balancing, and Fake News...", s. 451-452. Nitekim İHAM'a göre de ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin orantılı olduğundan bahsedebilmek için bu bilginin, başka kişileri ne ölçüde etkilediği ve bilgiye erişimin sınırlı düzeyde kalıp kalmadığı gibi kıstaslar ayrıntılı olarak analiz edilmelidir. Mahkeme, kamuoyunda geniş çapta yayılmayan, sadece belli sayıda basılan bir gazetede gerçeğe aykırı haberin, kamuoyundaki etkisinin önemsiz olabileceğinin ulusal mahkemeler tarafından göz önünde tutulması gerekliliğine işaret etmiştir. Bkz. İHAM, Salov v. Ukrayna, 65518/01, 6.12.2005, § 114. Ayrıca, İHAM, gazetecinin, başka bir kişinin gerçekleştirdiği açıklamayı iletmesi için cezalandırılmasını, kamu yararını ilgilendiren güncel sorunların tartışılmasını önleyebileceğini öne sürmüştü; basın mensuplarının alıntı yaptıkları haberlerle aralarına mesafe koymaya mecbur tutulmalarının, basının bilgi sağlama işlevi ile bağdaşmayacağını belirtmiştir. İHAM, Thoma v. Lüksemburg, 38432/97, 29.6.2001, § 64.

⁹¹ Ancak, Anayasa Mahkemesi, TCK md. 217/A'nın iptali istemiyle açılan davada gereklilik ölçütü açısından bir inceleme yapmayarak, yaptırımın türü ve miktarı, suçun nitelikli hâlleri gözetilerek tespit edilen artırım oranı ve hükme karşı öngörülen kanun yolları esas alındığında, maddenin ölçülülük ilkesine aykırı olarak görülemeyeceği sonucuna varmıştır. AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189, § 39. Mahkeme'nin, ölçülülük ilkesi bağlamında daha hafif müdahale alternatifleri hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapmaması tartışmaya açıktır. Kaldı ki, yukarıda işaret

3.2.1. Caydırıcı Etkinin Yol Açağı Otosansür

TCK md. 217/A'da öngörülen cezanın, ifade ve basın özgürlüğü üzerinde oluşturacağı "caydırıcı etki (chilling effect)" üzerinde de durulmalıdır. İHAM'a göre özellikle basına yönelik müdahalelerde söz konusu olan bu etki, kişilerin yaptırma maruz kalma kaygısıyla fikirlerini dile getirmeyerek kendilerine sansür uygulamaları anlamına gelir. Mahkeme, kamuoyunu güncel sorunlar hakkında aydınlatma görevi olan gazetecilere, basın suçu işledikleri iddiasıyla hapis cezası verilmesinin, basın mensuplarının ifade özgürlükleri ile istisnai koşullarda (nefret söylemi, şiddete tahrik vb.) bağdaşabileceğini, zira yaptırım korkusundan ileri gelen caydırıcı etkinin diğer gazetecileri olumsuz yönde etkileyebileceğini ifade etmiştir.⁹² İHAM, gazeteciyi, mesleğini icra hakkından mahrum bırakan hapis cezasının, ifade özgürlüğüne ilişkin "sert" bir müdahale olarak görülmesi gerektiğini belirtmiş ve bu tür bir mahkûmiyet kararının, toplumu ilgilendiren meselelerde, kamusal tartışmanın yürütülmesi üzerinde caydırıcı etkisinin olacağı sonucuna varmıştır.⁹³ Eğer basın mensupları, tutuklanma veya yaptırım kaygısıyla görevlerini yapmaktan imtina ederlerse, vatandaşların bilgi edinme hakları engellenmiş olur. Bu nedenle, gazetecilere yönelik yaptırımlar, sadece onları değil ve ayrıca, basının susturulması vasıtasıyla toplumunun genelini ve çoğulcu demokratik düzeninin işleyişini de etkiler.⁹⁴ Cezai yaptırım endişesi, demokratik iklimin oluşmasındaki önündeki en büyük engellerden olup azınlıkta kalan görüşlerin susturulmasına yol açar.⁹⁵

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından alınmış olan Gazeteciliğin Korunması ve Gazeteciler ile Diğer Medya Aktörlerinin

---

edildiği gibi Türk hukukunda TCK md. 217/A yerine hâlihazırda aynı ölçüde etkili birçok hüküm yer almaktayken, bu düzenlemelerden kararda hiç söz edilmemesi de dikkat çekicidir.

⁹² İHAM, Cumpănă ve Mazăre v. Romanya, 33348/96, 17.12.2004, § 114-116.

⁹³ İHAM, Kaperzyński v. Polonya, 43206/07, 3.7.2012, § 74.

⁹⁴ Bkz. Trine Baumbach, "Chilling Effect as a European Court of Human Rights' Concept in Media Law Cases", *Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice*, Volume 6, Issue 1, 2018, s. 112.

⁹⁵ AYM, Ergün Poyraz Başvurusu (2) [GK], 2013/8503, 27.10.2015, § 79.

Güvenliğine İlişkin Üye Devletlere Yönelik Tavsiye Kararı md. 33 uyarınca da bir düzenleme, korku yayarak otosansüre ve toplumun zararına olacak bir biçimde kamusal tartışmaların işlevsizleşmesine neden olmaktaysa, ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı bir etki ortaya çıkar. Bu sebeple, kamu makamlarının, kamuoyu oluşumuna katılımı caydırıcı etkiye sahip olan kararlar almaktan veya yaptırımlar uygulamaktan özellikle kaçınmaları gerekir. Yine anılan Karar'ın 34. maddesi gereğince cezai yaptırımların caydırıcı etkisi, özel hukuk yaptırımlarına kıyasla daha fazladır.⁹⁶ Bu çerçevede İHAM, davacıyı maddi veya manevi zarara uğratacak bir şekilde gerçeğe aykırı bir bilgiyi yayan gazetecinin aleyhine (katlanamaz derecede yüksek olmamak kaydıyla) tazminat davası açılabileceğini kabul etmekle birlikte, tazminatın yanı sıra, cezai yaptırıma hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ölçüsüz sınırlandırabileceğine karar vermiştir.⁹⁷ Venedik Komisyonu da TCK md. 217/A'nın, ifade özgürlüğüne ağır bir müdahale oluşturduğunu, Türkiye'de çoğulcu demokratik atmosfer henüz tam anlamıyla tesis edilemediği için toplumsal düzeyde yaygın bir otosansürün gündeme gelebileceğini öne sürmüştür.⁹⁸

---

⁹⁶ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415d9#, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

⁹⁷ İHAM, Niskasaari ve diğerleri v. Finlandiya, 37520/07, 6.10.2010, § 78.

⁹⁸ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 75. İHAM, "caydırıcı etki" kavramı ile ilgili verdiği bir kararda, somut olayda makalenin yayımlanarak geniş çapta paylaşıldığını, bu nedenle, yazara verilen cezanın, onun kendisini ifade etmesini tam olarak engellemeyeceğini, ancak, yaptırımın, onu gelecekte eleştiri yapmaktan caydırabilecek bir sansür niteliği taşıyabileceğini saptamıştır. Ayrıca, anılan bu yaptırım, basının bilgi sağlayıcısı ve "kamu bekçisi" olarak görevini ifa etmesini engelleyebilir. İHAM, *Lingens v. Avusturya*, § 44. İHAM, hükmedilecek cezanın, basını, eleştirilerini sunmaktan alıkoymayı amaçlayan bir sansür olmadığına ikna olmalıdır. Zira bazı durumlarda mahkûmiyet hükmünün, diğer kişiler üzerinde meydana getirdiği endişe ve korku, hükümlü üzerinde doğuracağı sonuçtan daha önemlidir. Öyle ki, Birleşik Krallık'ta, çevrimiçi yayımlanan gerçeğe aykırı bilgilerle mücadele etmek için hazırlanmış olan Çevrimiçi Güvenlik Kanunu, basın mensuplarına uygulanamaz. Özgür basının çoğulcu demokratik sistemin temel şartlarından biri olduğunu ifade eden

TCK md. 217/A, gazetecilere, siyasilere, aktivistlere, vatandaşlara uygulanabilecek bir norm olup kişilerin ifade ve basın özgürlüklerini kullanmamaları, sessiz kalmaları konusunda uygulamada caydırıcı bir etki yaratır.⁹⁹ Oysa daha önce de belirtildiği gibi 1982 Anayasası'nın 13. maddesine göre hak ve özgürlükler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde ifade edilen sebeplere bağlı olarak, ancak kanunla sınırlanabilir. Türk Anayasa Mahkemesi, "hakkın özü" kavramından ne anlaşılması gerektiğini aynen şöyle açıklamıştır:¹⁰⁰ "... Dokunulamayacak "öz", her temel hak ve özgürlük açısından farklılık göstermekle birlikte kanunla getirilen sınırlamanın hakkın özüne dokunmadığının kabulü için temel hakların kullanılmasını ciddi surette güçleştirip, amacına ulaşmasına engel olmaması ve etkisini ortadan kaldıracı bir nitelik taşımaması gerekir.". Bu ölçüt, hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında o kadar önem arz eder ki, hakkın özüne dokunulduğuna karar verilirse, diğer ölçütler açısından bir inceleme gerçekleştirilmesine gerek kalmaz.¹⁰¹ Savunduğu fikirler veya paylaştığı haberler gerçeğe aykırı olduğundan hapis cezasıyla karşı karşıya kalan yurttaşlar, toplumsal sorunlarla ilgili düşüncelerini açıklamaktan çekinebilirler. Görüşlerin sansüre uğradığı bu siyasi ortamda, ifade ve basın özgürlüğünün kullanılmasının ciddi surette güçleşeceği; sınırlamanın, belirtilen özgürlüklerin amacına ulaşmasını önleyeceği tartışmasızdır. "Hakkın özü" kavramı, ölçülülük ilkesi ile kesişmiş ve aşırı sınırlama, hakkın özüne dokunmuştur.¹⁰²

Kanun, gazetecileri, web siteleri için geçerli olan yükümlülüklerle tabi kılmamıştır. Ayrıca, Kanun'da, herhangi bir cezai yaptırım da kabul etmemiştir. *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 19.

⁹⁹ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 71-72. Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi, TCK md. 217/A ile ilgili kararında, "caydırıcı etki" kavramı üzerinde hiç durmamıştır.

¹⁰⁰ AYM, 13.12.2017, E. 2016/7, K. 2017/171, § 13.

¹⁰¹ AYM, 10.2.2016, E. 2015/96, K. 2016/9, § 12.

¹⁰² Anayasa Mahkemesi'ne göre temel hakkın özüne dokunduğu kabul edilen bir sınırlama, ölçülülük ilkesine de aykırı olur. AYM, Mehmet Ali Aydın Başvurusu [GK], 2015/9343, 4.6.2015, § 67. TCK md. 217/A kapsamında uygulanan hapis cezası, özellikle seçim süreçlerinde birçok tartışmayı beraberinde getirir. *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 79.

3.2.2. Anonim Olma Hakkının İşlevsizleşmesi

TCK md. 217/A uyarınca incelenmesi gereken bir diğer konu, suçun anonim bir isimle işlenmesinin ağırlaştırıcı sebep olarak öngörülmesidir. Venedik Komisyonu'na göre fikirlerin serbest dolaşımı için önemli olan anonim kalma hakkı, devletler tarafından keyfi gerekçelerle sınırlandırılarak cezalandırılmamalı, eğer koşulları oluşmuşsa, cezai yaptırım yerine internette anonim isimle dolaşan kişilerden, kendilerini tanıtılmaları istenmelidir.¹⁰³ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 28 Mayıs 2003 tarihinde kabul ettiği İnternet Üzerinde İletişim Özgürlüğü Hakkında Deklarasyon'un 7. maddesi gereğince üye devletler, çevrimiçi gerçekleştirilecek gözetime karşı güvence sağlamak ve bilgi ve görüşlerin serbestçe açıklanabilmesi için internet kullanıcılarının kimliklerini açıklamama haklarına saygı göstermelidirler. Burada artık iki ilke korunmaktadır. Birincisi, kullanıcıların, internet yoluyla düşüncelerini aktarırken, kimliklerini ifşa etmemeleri yönünde bazı geçerli sebepleri olabilir. Kişiyi, kimliğini açıklamaya zorlamak ifade özgürlüğünü orantısız sınırlandıracaktır. Bu durum, halkı, birçok temel bilgi ve görüşten yoksun bırakabilir. İkincisi, internet kullanıcılarının, idari organlar veya özel kişiler tarafından hukuka aykırı bir şekilde yapılan gözetime karşı da korunmaları şarttır. Bu nedenle, devletler, internette anonim olarak dolaşmaya imkân sunan yazılım ve araçların kullanılmasına müsaade etmeli; bu konuda gerekli hukuki adımları atmalıdırlar.¹⁰⁴

Gerçekten, İHAS Ek 1 Nolu Protokol md. 3'te düzenlenen serbest seçim hakkı, hukukun üstünlüğüne dayalı bir demokrasinin kurulup işleyebilmesi için önem arz eder. Serbest seçimler, ifade ve siyasal tartışma özgürlüğü demokratik sistemin temelini oluşturur. İHAM'a göre her iki hak ve özgürlük birbiriyle ilgilidir, birbirini güçlendirmek için vardır. Bu sebeple, seçimlerden önce her türlü görüşün ve bilginin serbest dolaşımına olanak tanınması ayrı bir anlam taşır. İHAM, Orloskaya Iskra v. Rusya, 42911/08, 3.7.2017, § 110. Serbest seçim hakkı ile ifade özgürlüğü arasındaki bu bağ, TCK md. 217/A'nın, çoğulcu demokratik rejim açısından ne gibi tartışmalara yol açabileceğini ortaya koymaktadır.

¹⁰³ *Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları...*, § 77.

¹⁰⁴ <https://www.osce.org/files/f/documents/0/6/31507.pdf>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

Avrupa Konseyi Siber Suç Konvansiyonu'na Yönelik Açıklayıcı Rapor doğrultusunda da data alışverişinin, anonim (anonim e-posta sistemlerinin faaliyetleri) veya güvenli iletişime (şifreleme) olanak tanımak amacıyla kolaylaştırılması, gizliliğin meşru şekilde güvence altına alınması olarak değerlendirilir.¹⁰⁵ Anonimlik, özellikle Türkiye gibi toplumun çoğunluğundan ayrılan, azınlıkta kalan düşüncelerin dile getirilmesi aşamasında birtakım sorunların yaşandığı ülkeler açısından ayrı bir anlam taşır. Gerçi İHAM, geleneksel medyaya kıyasla hukuka aykırı açıklamaların internetten daha hızlı, kapsamlı ve kolay yayıldığını ve kalıcı hâle geldiğini göz ardı etmemektedir. Böylece, İHAS'ın, internette anonim paylaşımda bulunmakla ilgili mutlak bir hak bahsetmediği belirtilmelidir.¹⁰⁶ Ancak, Mahkeme, internet kullanıcılarının kimliklerini açıklamama haklarına da dikkat çeker. Gerçekten, İHAM'a göre geçmişten bugüne anonimlik, misillemelerden veya istenmeyen ilgiden kaçabilmenin bir yolu olmuştur. İfade özgürlüğünün kullanımını kolaylaştıran anonim kalma hakkı, internette fikirlerin ve bilgilerin serbest akışını teşvik etme özelliğine sahiptir.¹⁰⁷ Dijital dünyada anonim bir kimlikle dolaşabilmek, güçlü ve otoriter iktidarların karşısında kişi özerkliğinin, haysiyetinin ve öz yönetiminin sağlanabilmesi için önem arz eder.¹⁰⁸ Ayrıca, internette anonim olmanın farklı dereceleri söz konusu olabilir. Örneğin, internet kullanıcısı, servis sağlayıcı tarafından tanımlanabilirken, daha geniş bir kitle için anonim kalabilir. Servis sağlayıcıları, internet kullanıcılarının anonimlik derecelerine izin verebilirler. Anonim hesaplara ilişkin kişisel veriler ancak başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından

---

¹⁰⁵ <https://rm.coe.int/16800cce5b>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

¹⁰⁶ İHAM, Standard Verlagsgesellschaft MBH v. Avusturya (No. 3), 39378/15, 7.3.2022, § 75; İHAM, Delfi As v. Estonya, 64569/09, 16.6.2015, § 147.

¹⁰⁷ İHAM, Standard Verlagsgesellschaft MBH v. Avusturya (No. 3), § 76; İHAM, Delfi As v. Estonya, § 147.

¹⁰⁸ Jisuk Woo, "The right not to be identified: privacy and anonymity in the interactive media environment", *New Media and Society*, Volume 8, Issue 6, 2006, s. 962.

gerekiyorsa, soruşturma ve kovuşturma makamları tarafından bu yönde ileri sürülen bir talep sonucunda paylaşılabilmelidir.¹⁰⁹

Bu değerlendirmeler, gerçeğe aykırı bilgilerin anonim bir kimlikle yayılmasının, suçun ağırlaştırıcı nedeni olarak kabul edilmesini eleştiriye açık kılmaktadır. Zira istisnai hâller saklı kalmak kaydıyla kimliğini gizleyerek fikirlerini dile getirmek bir temel haktır. Özellikle dijital ortamda anonim kalma hakkı, Türkiye gibi ifade ve basın özgürlüğüne ilişkin ciddi sorunların yaşandığı ülkeler için anlamlıdır. Görüşlerini veya toplumun öğrenmesinde üstün bir kamusal menfaatin bulunduğu haberi, başka kişilerle paylaşan basın mensuplarının, uygulamada cezai yaptırıma maruz kalma riskiyle karşılaşmamak adına gerektiğinde anonim olabilmeleri şarttır. Bu hakkın açık bir biçimde tanınmadığı otoriter rejimlerde, halkın, güncel meseleler hakkında bilgi edinmesi mümkün olmaz. Benzer bir tespit, ifade özgürlüğünü kullanmak isteyen alelerde yurttaşlar açısından da yapılabilir. Düşüncelerini aktardıkları gerekçesiyle hapis cezası kaygısı yaşayan yurttaşlar için anonimlik bir fırsattır. Türkiye’de sosyal medya platformları üzerinden kimliği belirsiz “troll” hesaplarla bazı suçların işlenebilmesi ise anonimlik hakkının bütünüyle işlevsiz hâle getirilmesinin bir gerekçesi olarak kabul edilemez. Zira bir hakkın norm alanının dışına çıkılarak suç işlenmesi, hakkın kullanımının tamamen yasaklanabileceği veya amacına ulaşmasını önleyici sınırlamaların gerçekleştirilebileceği anlamına gelmez. Burada yapılması gereken, bu hesapların paylaştıkları ve (sarsıcı ve şok edici olanlar hariç olmak üzere) konusu suç teşkil eden paylaşımlarla mücadele etmektir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

TCK md. 217/A’da yer alan halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu anayasal açıdan eleştiriye açık olan bir düzenlemedir. Öncelikle, madde metninde ifade edilen “gerçeğe aykırı bilgi”, “endişe”, “korcu” veya “panik” ibarelerinden ne anlaşılması gerektiği açık değildir. Bu ifadeler, suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı olarak kanunda açıklanmamış, kavramların kapsamının belirlenmesi, yargı organlarının kararına bırakılmıştır. Anılan organların maddede belirtilen ifadeleri

---

¹⁰⁹ İHAM, Delfi As v. Estonya, § 148.

yorumlarken hangi ölçütlere dayanacakları ise belirsizdir. Ayrıca, maddede yer verilen “ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı” gibi soyut ifadeler, suç ve cezaların kanuniliği ilkesi uyarınca ceza kanunlarında değil, anayasal düzeyde ele alınması gereken kavramlardır. Kişi hürriyetini sınırlandıran en ağır yaptırım olan hapis cezası yerine, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir şekilde aynı derecede etkili ve özgürlüğü daha az sınırlayan alternatif tedbirlerden madde kapsamında söz edilmemiş ve suçun, ifade ve basın özgürlüğü üzerinde yaratabileceği “caydırıcı etki” göz ardı edilmiştir. Suçun, anonim bir kimlikle işlenmesi, somut olayın kendine özgü şartları dikkate alınmaksızın ağırlaştırıcı neden olarak benimsenmiş, otoriter niteliği ön plana çıkan siyasi iktidarlara karşı önemli bir güvence olan anonim kalma hakkı ölçsüz sınırlandırılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu gerekçelere rağmen TCK md. 217/A’yı Anayasa’ya aykırı görmeyerek iptal talebini reddetmiştir. Bu noktada düzenlemenin değiştirilmesi ve/veya yürürlükten kaldırılması ile ilgili geriye şu ihtimaller kalmaktadır: Birincisi, Meclis, anayasal düzeyde tanınmış olan yasama yetkisinin bir gereği olarak, Anayasa’ya aykırılık yönünde ileri sürülen fikirler doğrultusunda TCK md. 217/A’yı Anayasa’ya uygun hâle getirebilir veya ilga edebilir. İkincisi, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun md. 50/1 çerçevesinde “Esas inceleme sonunda, başvurusunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...”. Şayet bu ihlal, idari makamların veya derece mahkemelerinin, Anayasa’ya uygun yorum yapılmasına imkân vermeyecek açıklıktaki kanun hükmünü uygulamalarından veya kanundaki belirsizliklerden ortaya çıkarsa, ihlalin kanundan kaynaklandığı söylenebilir. Bu hâlde, ihlalin artık bütün sonuçlarıyla ortadan kalkması, kanun hükmünün yeniden düzenlenmesi koşuluna bağlı olup Anayasa Mahkemesi’nin kararı, yapısal sorunun giderilmesi amacıyla Meclise gönderilir.¹¹⁰

---

¹¹⁰ AYM, Süleyman Başmeydan Başvurusu [GK], 2015/6164, 20.6.2019, § 70, § 73.

Üçüncüsü, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararı, kanundan ileri gelen bir yapısal sorunun çözüme kavuşturulması için Meclis'e sevk edilse dahi değişikliğe gidilmemiş olabilir. Anayasa Mahkemesi'ne göre anayasal düzenlemelerin bağlayıcılığını kurala bağlayan Anayasa'nın 11. maddesi ve yargıcın, öncelikle anayasal hükümleri gözeterek uyuşmazlıkları çözmesi gerektiğini teminat altına alan Anayasa'nın 138. maddesi, davanın Anayasa'ya uygun olarak karara bağlanmasını gerekli kılar. Bu bağlamda Anayasa'nın 152. maddesinin, yargıca, davada uyguladığı kanun hükmünün, Anayasa'ya uygunluğu araştırma görevi tanıdığı dikkate alınmalı; bireysel başvuru sonrası yapılacak yeniden yargılamada itiraz yoluna gidilmelidir.¹¹¹ Böylece, Anayasa Mahkemesi, kanun yapıcıya yapılan çağrıya rağmen kanundan kaynaklanan yapısal sorunun giderilmemesi durumunda, kanuni düzenlemenin, itiraz yolu işletilerek önüne getirilmesini "tavsiye" etmektedir. Her ne kadar TCK md. 217/A'nın Anayasa'ya aykırılığının esastan reddi kararının, Resmî Gazetede yayımlanmasının üzerinden on yıl geçmemiş olsa da Anayasa Mahkemesi, 1.2.2024 tarihli kararında, Anayasa md. 152/4'te kabul edilen on yıllık başvuru yasağının, iptal davası sonucunda verilen esastan red kararı sonrasındaki somut norm denetimini kapsamadığını, yani soyut norm denetiminden sonra on yıl içerisinde itiraz yoluna başvurulabileceğini belirterek önceki içtihadını¹¹² terk etmiştir.¹¹³ Kanun hükmünün temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşma hükümlerine aykırı olması hâlinde milletlerarası antlaşma hükümleri bağlamında uyuşmazlığın çözülebileceğine ilişkin Anayasa md. 90/5'in de uygulanması mümkün olmakla birlikte, bireysel başvuru bakımından ortak koruma alanında yer alan İHAS kapsamındaki hak ve özgürlükler, Anayasa ile zaten korunduğundan çatışma normunun uygulanmasından evvel itiraz yoluna gidilmelidir.¹¹⁴

---

¹¹¹ AYM, Hulusi Yılmaz Başvurusu [GK], 2017/17428, 1.12.2022, § 50, § 52.

¹¹² AYM, 20.5.2010, E. 2010/48, K. 2010/70; AYM, 11.9.2014, E. 2014/82, K. 2014/143.

¹¹³ AYM, 1.2.2024, E. 2023/177, K. 2024/30, § 19.

¹¹⁴ AYM, Hulusi Yılmaz Başvurusu [GK], § 53; AYM, Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. Başvurusu, 2020/22192, 17.5.2023, § 79.

EXTENDED SUMMARY

An essential condition for pluralistic democracy is a political environment where minority opinions, even those that may be shocking or hurtful to the majority of society, can be freely expressed, and where freedom of the press is safeguarded. Freedom of expression is regarded as a fundamental means for individuals to comprehend the world, articulate their thoughts to others, and fulfill their personal potential. A similar assertion can be made regarding the freedom of the press. While visual and audio media outlets critique political power by expressing their opinions on social issues, they simultaneously fulfill their duty to enlighten society and ensure the public's right to information. In a system where the press is subjected to censorship or feels pressured, it cannot be claimed that the powers of political authorities are entirely restrained. Moreover, freedom of expression and the press ensure that information is not monopolized by a single source. The access to alternative information sources plays a crucial role, particularly during election processes, empowering citizens to effectively exercise their right to vote and stand for election.

As evident, freedom of expression and the press serve as prerequisites for the effective exercise of numerous rights and freedoms. In this context, the crime of publicly disseminating information misleading the public (Turkish Penal Code Art. 217/A) has been established in Turkish law through Article 29 of Law No. 7418, dated 12.10.2022. However, the article in question, which imposes limitations on freedom of expression and the press, raises numerous constitutional controversies. Firstly, certain expressions in the text of the article, such as 'false information', 'anxiety', 'fear', or 'panic', may not be clearly defined or predictable for citizens. However, according to the principle of legality of crimes and punishments (nullum crimen nulla poena sine lege), criminal laws, especially, must be written in concrete, clear, and precise terms. Furthermore, the concepts with abstract content such as 'the country's domestic and foreign security, public order, and general health', as expressed in the provision, are matters typically addressed in constitutions rather than criminal laws.

According to the article, the requirement that the crime be committed solely with the 'motive of creating fear, panic, or anxiety' among the public may result in perpetrators acting with other motives (such as financial gain or increasing followers in social media) remaining unpunished, which contradicts the principle of equality. The article fails to mention alternative measures besides imprisonment, which could be equally effective while being less restrictive to personal liberty. Additionally, it overlooks the potential chilling effect on freedom of expression and the press that this crime may have. Moreover, the regulation of committing the crime with an anonymous identity as an aggravating factor excessively limits the right to remain anonymous, a crucial safeguard against authoritarian governments. Considering previous decisions of the Constitutional Court and the European Court of Human Rights, it is arguable that Article 217/A of the Turkish Penal Code should be annulled. However, the Constitutional Court's decision not to annul it despite the mentioned unconstitutionality has opened the door to new legal problems concerning rights and freedoms.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Peer-Review: Externes Peer-Review-Verfahren.

Interessenkonflikt: Der/die Autorinnen unterliegt/unterliegen keinem Interessenkonflikt.

Finanzielle Unterstützung: Der/die Autorinnen erklärt/en, dass diese Studie keine finanzielle Unterstützung erhalten hat.

KAYNAKÇA

- AKARTÜRK Ekrem Ali, *Oy Hakkının Anayasal İlkeleri*, Legal Yayıncılık, İstanbul, Mart 2017.
- AKYÜREK Güçlü, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Üzerine Düşünceler (TCK m.217/A)", *MEFHFD*, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2022, s. 207-218.
- BALCI Murat, ÇAKIR Kerim, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)", *AndHD*, Cilt 9, Sayı 1, Ocak 2023, s. 1-17.
- BAUMBACH Trine, "Chilling Effect as a European Court of Human Rights' Concept in Media Law Cases", *Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice*, Volume 6, Issue 1, 2018, s. 92-114.
- BYCHAWSKA-SINIARSKA Dominika, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında İfade Özgürlüğünün Korunması*, Çeviren: Tuğçe Duygu Köksal, MRK Baskı, Ankara 2018.
- ÇETİN Evra, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 8.-11. Maddeleri Bağlamında Çalışanların Hakları*, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, Temmuz 2015.
- GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, GÖLCÜKLÜ Feyyaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Turhan Kitabevi, 10. Bası, Ankara, 2013.
- GÜNEŞ Mehmet, "Kamu Özgürlüklerinin Sınırlandırılmasında Kamu Güvenliği Gerekçesinin Hukukiliği", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 3, 2019 s. 435-457.
- HOLZNAGEL Bernd, "Phänomen "Fake News" – Was ist zu tun?", *MMR*, Jahrgang 21, Heft 1, 2018, s. 18-22.
- KARAN Ulaş, *İfade Özgürlüğü*, MRK Baskı, Ankara, Nisan 2018.
- KİTAPÇIOĞLU YÜKSEL Tülay, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Hakkında Bir Değerlendirme", *Terazi Hukuk Dergisi*, Sayı 207, Kasım 2023, s. 94-106.
- KÜÇÜK Tefvik Sönmez, "Kamu Görevlilerinin Sosyal Medya Kullanımının Siyasi Faaliyette Bulunma Yasağı Bağlamında

Değerlendirilmesi”, in *Cumhuriyet’in 100. Yılında Anayasa Hukuku Tartışmaları*, Sultan Tahmazoğlu Üzeltürk, Fatmagül Yazıcı (Ed.), XII Levha Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2024, s. 457-528.

KÜÇÜK Tevfik Sönmez, “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Sınırlılığı Üzerine Bir Değerlendirme”, *YÜHFD*, Cilt XIX, Yeditepe Üniversitesi’nin 25. Yılına Armağan (Özel Sayı), 2022, s. 263-302.

MAMAK Kamil, “Categories of Fake News from the Perspective of Social Harmfulness”, in *Integrity of Scientific Research*, Joel Faintuch, Salomo Faintuch (Ed.), Springer Publishing, Cham, Switzerland, 2022, s. 351-357.

MAZUR Viktoria, CHOCIA Archil, “Definition and Regulation as an Effective Measure to Fight Fake News in the European Union”, *European Studies*, Volume 9, Issue 1, 2022, s. 15-40.

ÖZBUDUN Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınları, 19. Baskı, Ankara, 2019.

PAKKAN TOSUN Şükran, “İnfodemik Dünya: Sağlık Habercilerinin Pandemi Sürecinde İnfodemiye İlişkin Tespit ve Önerileri”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 55, Güz 2021, s. 56-79.

RUMPF Christian, “Ölçülülük İlkesi ve Anayasa Yargısında İşlevi ve Niteliği”, *Anayasa Yargısı*, Cilt 10, 1993, s. 25-48.

SAĞLAM Fazıl, *Temel Hakların Sınırlandırılması ve Özü*, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1982.

SARDO Alessio, “Categories, Balancing, and Fake News: The Jurisprudence of the European Court of Human Rights”, *Canadian Journal of Law & Jurisprudence*, Volume 33, Issue 2, August 2020, s. 435-460.

SMET Stijn, “Freedom of Expression and the Right to Reputation: Human Rights in Conflict”, *American University International Law Review*, Volume 26, Issue 1, 2010, s. 183-236.

TANÖR Bülent, YÜZBAŞIOĞLU Necmi, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, Beta Basım Yayım, 20. Bası, İstanbul, 2020.

- TAŞKIN Ozan Ercan, "Son Çare (Ultima Ratio) Olarak Ceza Hukuku", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016/1, s. 59-91.
- TÜRAY Aras, BÖREKÇİ Eşref Barış, YILMAZ Aslı Ekin, ÖZBALCI Yalım Yarkın, *Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK M.217/A): Ceza Hukukuna İlişkin Değerlendirmeler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, Aralık 2022.
- UYGUN Oktay, *1982 Anayasası'nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi*, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1992.
- VAN DER SLOOT Bart, "The Quality of Law: How the European Court of Human Rights gradually became a European Constitutional Court for privacy cases", *JIPITEC*, Volume 11, Issue 2, 2020, s. 160-185.
- WANG Chih-Chien, "Fake News and Related Concepts: Definitions and Recent Research Development", *Contemporary Management Research*, Volume 16, Issue 3, 2020, s. 145-174.
- WOO Jisuk, "The right not to be identified: privacy and anonymity in the interactive media environment", *New Media and Society*, Volume 8, Issue 6, 2006, s. 949-967.
- YEŞİLTUNA Oğuzhan, *Hakikat ya da Neticeler: İfade Özgürlüğü Bağlamında Çevrimiçi Bilgi Çarpıtmayla Mücadele*, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, Mart 2023.

Mahkeme Kararları

Anayasa Mahkemesi Kararları

Bireysel Başvuru Kararları

AYM, Emin Aydın Başvurusu, 2013/2602, 23.1.2014.

AYM, Ergün Poyraz Başvurusu (2) [GK], 2013/8503, 27.10.2015.

AYM, Ferhat Üstündağ Başvurusu, 2014/15428, 17.7.2018.

AYM, Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. Başvurusu [GK], 2014/19270, 11.7.2019.

AYM, Hamit Yakut Başvurusu [GK], 2014/6548, 10.6.2021.

AYM, Hasan Güngör Başvurusu, 2013/6152, 24.2.2016.

AYM, Hulusi Yılmaz Başvurusu [GK], 2017/17428, 1.12.2022.

AYM, Karlis A.Ş. Başvurusu, 2013/849, 15.4.2014.

AYM, Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. Başvurusu, 2020/22192, 17.5.2023.

AYM, Kristal İş Sendikası Başvurusu [GK], 2014/12166, 2.7.2015.

AYM, Mehmet Ali Aydın Başvurusu [GK], 2015/9343, 4.6.2015.

AYM, Süleyman Başmeydan Başvurusu [GK], 2015/6164, 20.6.2019.

AYM, Tansel Çölaşan Başvurusu, 2014/6128, 7.7.2015.

AYM, Tuğba Arslan Başvurusu [GK], 2014/256, 25.6.2014.

AYM, Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. Başvurusu (2) [GK], 2016/12313, 26.12.2019.

Norm Denetimi Kararları

AYM, 28.1.1964, E. 1963/128, K. 1964/8.

AYM, 20.5.2010, E. 2010/48, K. 2010/70

AYM, 20.5.2010, E. 2009/51, K. 2010/73.

AYM, 11.4.2012, E. 2011/111, K. 2012/56.

AYM, 11.9.2014, E. 2014/82, K. 2014/143.

AYM, 10.2.2016, E. 2015/96, K. 2016/9.

AYM, 29.11.2017, E. 2015/79, K. 2017/164.

AYM, 13.12.2017, E. 2016/7, K. 2017/171.

AYM, 1.8.2023, E. 2022/120, K. 2023/107.

AYM, 8.11.2023, E. 2022/129, K. 2023/189.

AYM, 1.2.2024, E. 2023/177, K. 2024/30.

Federal Alman Anayasa Mahkemesi Kararları

BVerfGE 83, 130, 27.11.1990.

BVerfGE 95, 267, 8.4.1997.

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları

İHAM, Bagiński v. Polonya, 37444/97, 11.1.2006.

İHAM, Ciubotaru v. Moldova, 27138/04, 27.7.2010.

İHAM, Cumpănă ve Mazăre v. Romanya, 33348/96, 17.12.2004.

İHAM, De Haes ve Gijssels v. Belçika, 19983/92, 24.2.1997.

İHAM, Delfi As v. Estonya, 64569/09, 16.6.2015.

İHAM, Flux v. Moldova, 28702/03, 20.2.2008.

İHAM, Funke v. Fransa, 10828/84, 25.2.1993.

İHAM, Gün ve diğerleri v. Türkiye, 8029/07, 18.6.2013.

İHAM, Handyside v. Birleşik Krallık, 5493/72, 7.12.1976.

İHAM, Hasan ve Chaush v. Bulgaristan, 30985/96, 26.10.2000.

İHAM, Kaperzyński v. Polonya, 43206/07, 3.7.2012.

İHAM, Kita v. Polonya, 57659/00, 8.10.2008.

İHAM, Lingens v. Avusturya, 9815/82, 8.7.1986.

İHAM, Niskasaari ve diğerleri v. Finlandiya, 37520/07, 6.10.2010.

İHAM, Olsson v. İsveç (No. 1), 10465/83, 24.4.1988.

İHAM, Orloskaya Iskra v. Rusya, 42911/08, 3.7.2017.

İHAM, Rotaru v. Romanya, 28341/95, 4.5.2000.

İHAM, Salov v. Ukrayna, 65518/01, 6.12.2005.

İHAM, Standard Verlagsgesellschaft MBH v. Avusturya (No. 3),
39378/15, 7.3.2022.

İHAM, Staniszewski v. Polonya, 20422/15, 14.1.2022.

İHAM, Tammer v. Estonya, 41205/98, 4.4.2001.

İHAM, The Sunday Times v. Birleşik Krallık, 6538/74, 26.4.1979.

İHAM, Thoma v. Lüksemburg, 38432/97, 29.6.2001.

İHAM, Thorgeir Thorgeirson v. İzlanda, 13778/88, 25.6.1992.

İHAM, Žaja v. Hırvatistan, 37462/09, 4.1.2017.

Diğer Kaynaklar

<https://d.barobirlik.org.tr/2022/venedikkomisyonu.pdf>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

<https://rm.coe.int/16800cce5b>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415d9#, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

<https://tgs.org.tr/tgs-basin-ozgurlugu-raporu-2023-2024/>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dezenformasyon-bulteni>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

<https://www.osce.org/files/f/documents/0/6/31507.pdf>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022.10.20221018-1.htm>, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

https://www.who.int/health-topics/infodemic#tab=tab_1, Erişim Tarihi: 27.5.2024.

